

КУЛЬТУРА

штотыднёвая грамадска-палітычная газета

выдаецца з кастрычніка 1991 года

№ 37 (1684)

13 верасня 2024 г.

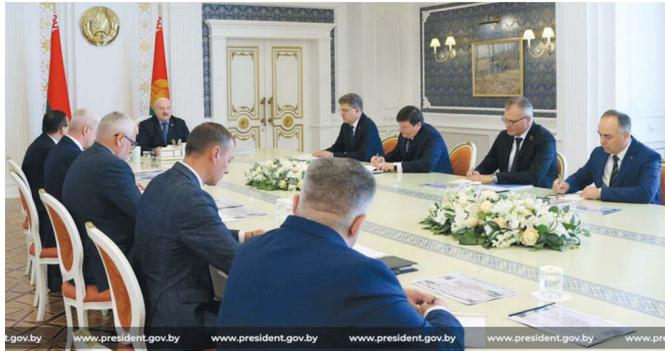

Афіша фільма
"Культурны код"

Да Дня народнага адзінства Нацыянальная кінастудыя "Беларусьфільм" прыверкавала прэм'еру стужкі "Культурны код", Нацыянальны гістарычны музей падрыхтаваў выставачны праект "Беларусь адзіная", Нацыянальная бібліятэка – культурна-патрыятычную акцыю "Адзінства. Развіццё. Незалежнасць".

Працяг тэмы – стар. 2

Каб новае пакаленне ганарылася

На парадку дня — прынцыповая і важная тэма. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка 6 верасня правёў нараду аб архітэктурным рашэнні і канцэпцыі экспазіцыі культурна-гістарычнага комплексу “Нацыянальны гістарычны музей”.

Як канстатаваў Прэзідэнт у пачатку пасяджэння, стварэнне новага, сучаснага Нацыянальнага гістарычнага музея — прынцыповае і важнае пытанне для беларускай дзяржавы. І што б ні адбывалася вакол краіны, колькі б ні з’яўлялася

благучых спраў, дзяржаўнае будаўніцтва заўсёды застаецца ў цэнтры ўвагі.

За 30 гадоў суверэннага шляху ў гэтым напрамку ў Беларусі, паводле слоў лідара, зроблена нямала.

— Мы вызначыліся з падходамі да гісторыі беларускай дзяржаўнасці, у цэлым да дзяржаўнай палітыкі ў сферы гісторыі. Перасталі саромецца некаторых перыядаў нашай гісторыі. Гаворым аб гэтым сумленна, адкрыта, так, як мы гэта разумеем. Гэта актуальна гучыць перад Днём народнага адзінства. Дык вось музей — чарговы этап у гэтай справе, — паведаміў Аляксандр Лукашэнка.

Асноўная мэта — паказаць няпросты тысячгадовы шлях беларусаў да дзяржаўнасці.

— Нягледзячы на ўсе палітычныя віхры, якія праносіліся над нашай краінай, беларускі народ змог захаваць і развіць свае адметныя ідэнтычнасць, мову, культуру, мае ўнікальны талент і вызначаецца асаблівай якасцю — міралюбнасцю. Мы прайшлі складаны шлях і дасягнулі высокіх вынікаў. Гэта павінна быць аб’ектам гонару, асабліва для нашай моладзі, — падкрэсліў Кіраўнік дзяржавы.

Асноўнае патрабаванне Прэзідэнта — выкласці гістарычныя фак-

ты максімальна праўдзіва. У дачыненні да архітэктурнага рашэння Прэзідэнт параіў арыентавацца на нацыянальную адметнасць Беларусі, у афармленні экспазіцыі — захаваць баланс традыцыйных канонаў і сучасных інфармацыйных сістэм. Музей павінен стаць своеасаблівай візітоўкай краіны, захапляць як абліччам, так і напаяненнем — каб новае пакаленне ганарылася тым шляхам, які прайшлі папярэднікі.

Па даручэнні Кіраўніка дзяржавы Мінскі гарвыканкам сумесна з Міністэрствам культуры і гісторыі камі прапрадаваў усе гэтыя пытанні, аб чым было даложа на падчас нарады.

Плануецца, што новы будынак Нацыянальнага гістарычнага музея размесціцца ў Цэнтральным раёне Мінска непалёк ад Палаца Незалежнасці і плошчы Дзяржаўнага сцяга — на ўчастку паміж праспектам Пераможцаў, вуліцай Арлоўскай і ракой Свіслаччу. Тут жа прапанаваў стварыць парк Народнага адзінства, які стане сімвалам нашай краіны.

Падрабязнасці — на сайце president.gov.by

Віншуем!

Дзяржаўны ўзнагародзены больш за 130 прадстаўнікоў розных сфер, у тым ліку работнікі культуры. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка падпісаў адпаведны ўказ 9 верасня.

Ордэны, медалі і ганаровыя званні прысуджаны за шматгадовую плённую працу, высокі прафесіяналізм, значны асабісты ўклад у забеспячэнне законнасці і ўмацаванне правапарадку, удасканаленне падатковай сістэмы, развіццё аграпрамысловага і паліўна-энергетычнага комплексу, лясной гаспадаркі, машынабудавання, нафтавага і хімічнай прамысловасці, будаўнічай, транспартнай і металургічнай галін, мікраэлектронікі, прафсаюзнага руху, ахову жывёльнага і расліннага свету, выдатны дасягненні ў сферах гандлю, адукацыі, аховы здароўя, навукі, культуры і спорту.

Так, галоўны рэжысёр Цэнтра культуры “Віцебск” Ірына Коўлена, дырэктар Магілёўскага абласнога метадычнага цэнтра народнай творчасці і культурна-асветнай работы Алег Хмялькоў атрымаюць медалі Францыска Скарыны.

Мастацкі кіраўнік балета Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага заслужанага хараграфічнага ансамбля “Харошкі” Ірына Грушова ўдасгоена ганаровага звання “Заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь”.

Званне заслужанага дзеяча культуры Рэспублікі Беларусь прысвоена мастацкаму кіраўніку за-служанага аматарскага калектыву народнага цырка імя Валерыя Абея Палаца культуры “Касцюкоўка” Таццяна Абель, а таксама кіраўніку заслужанага аматарскага калектыву ўзорнай студыі цыркавога мастацтва “Арэна” Барысу Кузняцэву.

Да Дня народнага адзінства

Кінапрэм’ера, экспазіцыі, канцэрты. Да Дня народнага адзінства ўстанова культуры падрыхтавала багатую праграму — святочныя мерапрыемствы разгортваюцца па ўсёй краіне.

Самая прыкметная падзея, пэўна, агульнанацыянальная прэм’ера кіно “Культурны код”, якая адбылася 5 верасня. Стужка “Беларусь-фільма” раскрывае значэнне галоўных сімвалаў краіны — герба, гімна, сцяга — і абуджае сакральную любоў да Радзімы. Рэжысёр Кірыл Халецкі падае сур’ёзную тэму ў даступнай для новага пакалення форме. З моманту выхалу на вялікі экран карціну паглядзелі ўжо дзясяткі тысяч беларусаў.

Публіку павінна зацікавіць і работа Нацыянальнага гістарычнага музея: выставачны праект “Беларусь адзіная” адкрыецца ў День народнага адзінства. Экспазіцыя, створаная на грант Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь у культуры, распавядае пра падзеі 17 верасня 1939 года.

Ваенна-гістарычны комплекс “Старая мяжа”, філіял Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, падрыхтаваў праграму “Гісторыя. Развіццё. Незалежнасць”: экспазіцыю пад адкрытым небам “Навекі разам”, тэатралізаваную пастаноўку “Парганічная застава”, квест “Пазнай Беларусь” ды шмат іншага.

Нацыянальны мастацкі музей арганізуе круглы стол “Беларуская культура — аснова народнага адзінства” і выставу па выніках рэспубліканскага дзіцяча-юнацкага конкурсу выяўленчага мастацтва “Вобраз Радзімы любімай”.

Тэматычныя мерапрыемствы чакаюць і наведвальнікаў Нацыянальнай бібліятэкі. Гэта экспазіцыйны праект “Назаўжды разам”, культурна-патрыятычная акцыя “Адзінства. Развіццё. Незалежнасць”, экскурсіі “Славутыя імёны Айчыны” ды іншае.

У Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў напішучь рэспубліканскую дыктоўку “День народнага адзінства”, правядуць дыялогавае пляцоўкі. А Беларускае дзяржаўнае акадэмія музыкі запланаваў фестываль “Я, ты, ён, яна, мы — адзіная краіна!”, у рамках якога пройдзе акцыя “Наша сіла ў адзінстве”.

Канцэртная зала “Віцебск” прыме патрыятычны форум і святочны канцэрт “Пад небам адзіным”. Урачыстая імпрэза “Вялікі народ, калі народ адзіны” разгорнецца і ў Нацыянальным гісторыка-культурным музеі-запаведніку “Нясвіж”.

У графіку Беларускага дзяржаўнага ансамбля “Песняры” — удзел у мерапрыемстве да Дня народнага адзінства ў “Мінск-арэне”. Наогул, канцэрты і ўрачыстыя сходы адбудуцца ва ўсіх кутках краіны.

3 нарады

Чарговая апаратная нарада міністра культуры Рэспублікі Беларусь Анатоля Маркевіча з начальнікамі ўпраўленняў і аддзелаў міністэрства адбылася 10 верасня. Дзякуючы сродкам візаўсвязі ў пасяджэнні таксама паўдзельнічалі кіраўнікі ўпраўленняў культуры абласных выканаўчых камітэтаў.

Разгледжаны ход мерапрыемстваў па рэарганізацыі Нацыянальнай бібліятэкі шляхам далучэння да яе Нацыянальнай кніжнай палаты Беларусі. Зроблена справаздача пра выкананне работ па замене транспартнай сістэмы адраснай дастаўкі кніг “Тэлеліфт” у гэтай установе.

Таксама размова ішла пра перспектывы ўдзелу таленавітых артыстаў і творчых калектываў з рэгіёнаў у рэспубліканскіх мерапрыемствах, падрыхтоўку да чарговага конкурсу “Міс Беларусь” і выкарыстанне знакавых аб’ектаў гісторыка-культурнай спадчыны для правядзення масава-культурных мерапрыемстваў на платнай аснове.

Абмеркавалі пытанні арганізацыі бясплатнага наведвання тэатральна-відовішчых устаноў студэнтамі адпаведных творчых спецыяльнасцей. Таксама былі агулчаны вынікі работы за восем месяцаў 2024 года і прынятых мер па забеспячэнні росту ўласных даходаў кінапракатных арганізацый.

Аб’ядноўваючы народы

У Санкт-Пецярбургу з 11 па 14 верасня праходзіць X Міжнародны форум аб’яднаных культур. У горад на Неве выправілася беларуская дэлегацыя на чале з профільным міністрам.

Асноўная тэма форуму — “Культура XXI стагоддзя: суверэнітэт ці глабалізм?”. Дзелавая праграма ўключае 10 тэматычных секцый. Яе дапаўняе шырокая культурная частка. Усяго падрыхтавана больш за 250 падзей.

Запланаваны шэраг мерапрыемстваў, якія наведася міністр культуры Рэспублікі Беларусь Анатоля Маркевіч. Сярод галоўных — пленарнае пасяджэнне з удзелам Прэзідэнта Расійскай Федэрацыі, XXXIX пасяджэнне Савета па культурным супрацоўніцтве дзяржаў — удзельніц Садружнасці Незалежных Дзяржаў. Прадугледжана работа ў секцыі “Культурная спадчына: традыцыі і сучаснасць”.

На сустрэчы з міністрам культуры Расійскай Федэрацыі Вольгай Любімавай Анатоля Маркевіч агучыць

тэму перспектывы міжнароднага культурнага супрацоўніцтва. Таксама кіраўнік нашай галіны паўдзельнічае ў выніковай панэльнай дыскусіі, да якой далучыцца намеснік Старшыні Урада Расійскай Федэрацыі Таццяна Голякава, пабывае на шырымоні ўручэння Эрмітажнай прэміі.

У рамках дзелавой праграмы форуму пройдуць дыскусіі аб культурным суверэнітэце, сучасных музейных тэхналогіях, крэатыўных індустрыях і штучным інтэлекце ў нашай сферы, кінематографіе краін СНД, захаванні гісторыка-культурнай спадчыны і многім іншым. Культурная праграма ўключае гала-канцэрт зорак оперы і балета, фестываль культуры краін БРІКС, спецыяльны паказ сусветнай прэм’еры балета “Злачынства і пакаранне”, а таксама шэраг выставачных праектаў. Дарчы, Нацыянальны мастацкі музей прадставіць адмыслова падрыхтаваную экспазіцыю твораў са сваіх збораў.

Асноўнымі пляцоўкамі дзелавой праграмы традыцыйна выступаюць Галоўны штаб Дзяржаўнага Эрмітажа, Дзяржаўная акадэмічная капэла Санкт-Пецярбурга і Зімовы палац. Мерапрыемствы культурнай праграмы праходзяць у Міхайлаўскім, Марыінскім тэатрах, Міхайлаўскім садзе, Мармуровым палацы, Расійскім этнаграфічным музеі і музеі-запаведніку “Пецяргоф”.

Навіны форуму — у Telegram-канале “Культура і Мастацтва”

Расціце, дубкі! Квітней, Радзіма!

Эстафету акцыі “Партызанскі дуб”, якую РВУ “Культура і мастацтва” прысвяціла 80-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, прыняў Мінскі гарадскі клінічны анкалагічны цэнтр — 6 верасня на сімвалічнай алеі Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і побыту з’явіліся новыя дрэўцы.

Перад урачыстай цырымоніяй пасадкі “партызанскіх дубкоў” адбылася дыялогавае пляцоўка “Час тваіх магчымасцей”. На сустрэчы з Віктарам Кандратовічам, галоўным урачом Мінскага гарадскога клінічнага анкалагічнага цэнтра, членам Пастаяннай камісіі Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь па адукацыі, навуцы, культуры і сацыяльным развіццём, запрасілі маладых спецыялістаў і ўрачоў-інтэрнаў. Віктар Аляксандравіч шчыра павітаў тых, хто робіць першыя крокі ў прафесіі, распавёў пра слаўную гісторыю МФКАЦ, у якім працуе з 1992 года, і адзначыў:

— 3 нашай моладзі мы павінны выгадаваць не толькі высокакласныя спецыялістаў, але і сапраўдных патрыётаў — дастойных сваіх папярэднікаў. На шлях прафесійнага становлення асобы гэта аднолькава значна.

Як заўважыла намеснік галоўнага ўрача па ідэалогіі Алена Зябікава, ініцыятыва правядзення гэтага мерапрыемства зыходзіла менавіта ад галоўнага ўрача.

— І сённяшняе сустрэча — дзяло з працагам. Для маладога пакалення важна ведаць гісторыю краіны, свае карані. Таму мы едем у Музей народнай архітэктуры і побыту. Падчас экскурсіі пасадзім дубкі ў імяць пра нашых бацькоў і дзядоў, дзякуючы якім маем магчымасць вучыцца і працаваць на роднай зямлі. А нашы дрэвы стануць напамінам наступным пакаленням, бо дуб — вечнае дрэва, напамінам пра тых, хто аддаў сваё жыццё дзеля нашага іччаслівага сёння, — сказала Алена Алегаўна.

Дырэктар РВУ “Культура і мастацтва” Наталія Кузняцэва распа-

вела пра акцыю, якую ўстанова распачала перад Днём Незалежнасці Рэспублікі Беларусь:

— Першым у скансэне пасадзілі дубок з Ліпчанскай пушчы — легендарнага партызанскага краю. Яго перадаў журналістам Мастоўскі дзяржаўны музей “Лес і чалавек” падчас прэс-акцыі “Партызаны, партызаны, беларускія сыны...”. Затым да патрыятычнага пачыну далучыўся Гомельскі абласны музей ваеннай славы. Супрацоўнікі прывезлі саджанец з вайскова-гістарычнага мемарыяльнага комплексу “Партызанскае крынічка” на месцы першапачатковага базавання партызанскага атрада “Бальшавік”...

Цяпер на сімвалічнай алеі ў Беларускам дзяржаўным музеі народнай архітэктуры і побыту шапаціць лісготай і дрэўцы з Лагойшчыны, якая таксама славіцца партызанскімі падзвігамі. Побач з новымі саджанцамі — шылдчак “Установа аховы здароўя «Мінскі гарадскі клінічны анкалагічны цэнтр»”.

Расціце, дубкі! Памятайце, нашчадкі! Квітней, Радзіма!

Кацярына Усава

Павысіць якасць паслуг

Практычнае прымяненне заканадаўства для арганізатараў мерапрыемстваў

У 2022 годзе ў Кодэкс Беларусі аб культуры былі ўнесены змяненні, якія пашырылі патрабаванні да арганізатараў культурна-відовішчных мерапрыемстваў. Каб палепшыць работу ў гэтым напрамку і абараніць грамадзян ад нядобрасумленых арганізатараў, 19 верасня 2023 года прынята пастанова Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь №608 “Аб арганізацыі і правядзенні культурна-відовішчных мерапрыемстваў”. Яна ўнесла змены ў пастанову Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 22 чэрвеня 2022 года №401 “Аб рэестры арганізатараў культурна-відовішчных мерапрыемстваў”.

З таго часу прайшоў амаль год, але ў Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь працягваюць паступаць пытанні, звязаныя з практычным прымяненнем заканадаўства. У складанай тэме разбіраемся разам з начальнікам галоўнага ўпраўлення дзяржаўных спецыяльных культурных мерапрыемстваў і прафесійнага мастацтва Кацярынай Усавай.

— Так, тэма па-ранейшаму на парадку дня, — пацвярджае Кацярына Валер’еўна. — І ёй надаецца дастатковая ўвага. Цяпер, у прыватнасці, распрацоўваюцца новыя нарматыўныя правыя акты. Некаторыя ўжо знаходзяцца на ўзгадненні ва ўрадзе. Гэтая дзейнасць павінна быць і будзе структураваная, стане яшчэ больш зразумелай і празрыстай, што важна для грамадзян: мы ўсе зацікаўлены ў тым, каб паслугі ў сферы культурна-відовішчных мерапрыемстваў аказваліся якасна, свесчасова і адпавядалі высокаму культурнаму ўзроўню.

— Што патрэбна, каб юрыдычная асоба магла на законных падставах праводзіць культурна-відовішчныя мерапрыемствы?

— Перш за ўсё, неабходна быць уключаным у рэестр арганізатараў культурна-відовішчных мерапрыемстваў. Рэспубліканская экспертная камісія па фарміраванні і вядзенні рэестра, у якую ўваходзяць прадстаўнікі Міністэрства культуры і іншыя зацікаўленыя спецыялісты, разглядае ва ўстаноўленым парадку прадстаўлены пакет дакументаў і прымае рашэнне або аб уключэн-

ні суб’екта гаспадарання ў рэестр, або аб адмове ў гэтым. Больш падрабязна, якія дакументы неабходныя і як праводзіцца ўся працэдура, можна прачытаць на сайце Міністэрства культуры ва ўкладцы “Рэестр арганізатараў культурна-відовішчных мерапрыемстваў”.

Пры станаўчым адказе арганізатар уключаецца ў рэестр, даныя публікуюцца на сайце Міністэрства культуры.

Аб любым прынятым рашэнні заяўніку паведамляецца ў пісьмовым выглядзе.

— Уключэнне ў рэестр — адзіная адміністрацыйная працэдура, прайшоўшы якую можна прыступіць да працы?

— У адпаведнасці з артыкулам 214 Кодэкса Беларусі аб культуры для арганізацыі культурна-відовішчнага мерапрыемства яго арганізатар абавязаны атрымаць спецыяльны дазвол — паведамленне на права арганізацыі і правядзення культурна-відовішчнага мерапрыемства на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь. Працэдуру ажыццяўляюць мясцовыя органы выканаўчай улады тэрытарыяльнага ўзроўню (у сталіцы — Мінгарвыканкам, у рэгіёнах — абласныя выканаўчыя камітэты). У якасці ўпаўнаважанага структурнага падраздзялення выступаюць адпаведныя ўпраўленні культуры.

Для праходжання гэтай працэдуры таксама падаецца адпаведны пакет дакументаў з указаннем назвы, часу і месца правядзення канкрэтнага мерапрыемства, з яго праграмай і пералікам артыстаў. У адпаведнасці з Законам Рэ-

спублікі Беларусь “Аб асновах адміністрацыйных працэдур”, дакументы падаюцца па заяўным прыпынку ў службу “Адно акно” ў Мінгарвыканкаме або ў аблвыканкаме па месцы правядзення мерапрыемства — акцэнтую на гэтым увагу!

Раю пачынаць праходзіць гэты этап загодзі, бо ён патрабуе дастаткова часу. Асабліва калі мерапрыемства плануецца на навагоднія і іншыя святы або ў сувязі з падзеямі, якія традыцыйна ахопліваюць усю краіну, — напрыклад, з заканчэннем навучальнага года і выпускнымі вечарамі ва ўстановах адукацыі.

— З якімі пытаннямі заяўнікі часцей за ўсё звяртаюцца ў Міністэрства культуры наконт арганізацыі і правядзення культурна-відовішчных мерапрыемстваў?

— Часта пытаюцца аб фарміраванні пакета дакументаў, якія трэба прадставіць для ўключэння ў рэестр арганізатараў культурна-відовішчных мерапрыемстваў, а таксама просяць растлумачыць патрабаванні, якія прад’яўляюцца да арганізатараў мерапрыемстваў.

— Напрыклад?

— Цяпер заканадаўча замацавана, што асноўным відам дзейнасці для арганізатараў павінна з’яўляцца дзейнасць па арганізацыі і правядзенні культурна-відовішчных мерапрыемстваў. Гэта значыць, што ніякая іншая дзейнасць не можа быць асноўнай, у тым ліку дзейнасць у сферы грамадскага харчавання ці турызму. Да ўступлення ў сілу ў 2022 годзе названай пастановы ўрада было інакш: магчымаць праводзіць культурна-відовішчныя мерапрыемствы мелі клубы, рэстараны, аграздзібы і да т.п.

Наступная вялікая частка найбольш часта задаваемых пытанняў датычыцца вопыту работы ў гэтым напрамку. Цяпер патрабаванні прад’яўляюцца або да заснавальніка — асобы, якая ўзначальвае юрыдычную асобу, — або да наёмнага спецыяліста, які працуе ў структуры гэтай юрыдычнай асобы. Згодна з заканадаўствам, для ўдзелу ў арганізацыі і правядзенні культурна-відовішчных мерапрыемстваў патрабуецца мінімум тры галы досведу працы ў гэтай сферы. Гэты стаж можа ўключаць не толькі працоўную дзейнасць у далёкай юрыдычнай асобе, але і час, калі чалавек атрымаў адпаведную адукацыю або займаўся падобнай працай раней. Улічваюцца назапашаны досвед і атрыманая кваліфікацыя. Але ўсе факты павінны быць пацверджаны — дыпламамі, копіямі адпаведных дагавораў, фатаграфіямі ды іншым.

— Як можна атрымаць дадатковыя кансультацыі па пытаннях уключэння ў рэестр?

— Можна звярнуцца пісьмова альбо па тэлефанаваць па нумары 8(017) 204 86 09 у працоўныя дні з 8:00 да 12:00; з 13:00 да 17:00 (панядзелак, аўторак, серада, пятніца); з 8:00 да 20:00 (чашвер). Падчас асабістых гутарак і па тэлефоне мы стараемся максімальна поўна адказваць на пытанні, а таксама пісьмова інфармуем грамадзян аб ходзе разгляду іх заяў. Наша задача — забяспечыць празрыстасць працэсу і падтрымаць арганізатараў на ўсіх этапах, каб яны маглі паспяхова рэалізаваць свае праекты і ўнесці дастойны ўклад у развіццё культуры.

Святлана ЧЭКАЛАВА
Фота Уладзіміра ШЛАПАКА

Парадак вывазу культурных артэфактаў

Падрабязнасці адміністрацыйнай працэдуры

Якім чынам неабходна атрымаць дакументы на вываз культурных каштоўнасцей за межы краіны і што з іх можна, а што нельга вывезці? Падрабязнасці гэтай адміністрацыйнай працэдуры раскрыяе загадчык сектара мастацтвазнаўча-экспертаў па вывазе культурных каштоўнасцей з тэрыторыі Рэспублікі Беларусь прафесійнага мастацтва галоўнага ўпраўлення дзяржаўных спецыяльных культурных мерапрыемстваў і прафесійнага мастацтва Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Глеб Козыраў.

— Дзе і як можна атрымаць дакументы на вываз?

— Вываз з мытнай тэрыторыі Еўрапейскага эканамічнага саюза культурных каштоўнасцей, уключаных у адзіны пералік тавараў, да якіх прымяняюцца меры нетарыфнага рэгулявання ў гандлі з трэцімі краінамі, ажыццяўляецца пры наяўнасці заключэння (дазвольнага дакумента).

Выдача пісьмовых апавяшчэнняў аб тым, што заключэнне (дазвольны дакумент) не патрабуецца ў дачыненні да культурных каштоўнасцей, якія не ўключаныя ў адзіны пералік тавараў, ажыццяўляецца Міністэрствам культуры (г. Мінск, пр. Пераможцаў, 11), структурнымі падраздзяленнямі мясцовых выканаўчых і распарадчых органаў абласнога тэрытарыяльнага ўзроўню, якія ажыццяўляюць дзяржаўна-ўладнае паўнамоцтва ў сферы культуры, або ўпаўнаважанымі імі па ўзгадненні з Міністэрствам культуры арганізацыямі культуры.

Пісьмовае апавяшчэнне ў сталіцы і абласнях можна атрымаць па наступных адрасках:

- г. Мінск, вул. Кірыла і Мяфодзія, 6 (Музей гісторыі горада Мінска (археалагічны музей);
- г. Брэст, вул. К. Маркса, 60 (Брэсцкі абласны краязнаўчы музей);
- г. Віцебск, вул. Леніна, 36 (Віцебскі абласны краязнаўчы музей (гарадская ратуша);
- г. Гомель, пл. Леніна, 4 (Гомельскі палацава-паркавы ансамбль);
- г. Гродна, вул. Замкавая, 20 (Гродзенскі дзяржаўны гісторыка-археалагічны музей);
- г. Маладзечна, вул. Партызанская, 3 (Мінскі абласны краязнаўчы музей);
- г. Магілёў, пл. Славы, 1 (Магілёўскі абласны краязнаўчы музей імя Е.Р. Раманова).

Кантактныя звесткі спецыялістаў, а таксама нумары тэлефонаў размешчаныя на сайце Міністэрства культуры (kultura.by) у раздзеле “Адміністрацыйныя працэдуры” на ўкладцы “Упраўленне прафесійнага мастацтва”.

Выдача заключэнняў (дазвольных дакументаў) ажыццяўляецца Міністэрствам культуры, а менавіта сектарам мастацтвазнаўча-экспертаў па вывазе культурных каштоўнасцей з тэрыторыі Рэспублікі Беларусь. Для атрымання заключэння (дазвольнага дакумента) або пісьмовага паведамлення юрыдычнай асобы і індывідуальнага прадпрыемства, а таксама фізічнай асобы, якая вывозіць культурныя каштоўнасці ў якасці тавараў для асабістага карыстання,

Глеб Козыраў

прадстаўляюць (за выключэннем вывазу гісторыка-культурных каштоўнасцей і вырабу пашпартаў на струнныя смычковыя інструменты і смыкі):

- заяву з указаннем інфармацыі аб уласніку культурнай каштоўнасці, аб падставах узнікнення ў яго права ўласнасці на заяўленую да вывазу культурную каштоўнасць, а таксама аб падставах узнікнення ў заяўніка, які не з’яўляецца ўласнікам гэтай культурнай каштоўнасці, права валодання ёй па форме, устаноўленай Міністэрствам культуры;
- фатаграфіі найбольш характэрнай праекцыі кожнай культурнай каштоўнасці памерам не менш за 10x15 см у двух экзэмплярах;
- спіс з апісаннем заяўленых да вывазу культурных каштоўнасцей, фотафіксацыя якіх абцяжараная або немагчымая;
- пры неабходнасці прад’яўляецца заяўленай да вывазу культурнай каштоўнасці;
- дакумент, які пацвярджае ўнясенне платы.

Фізічныя асобы прад’яўляюць пашпарт або іншы дакумент, які пацвярджае асобу. Пры прадстаўленні копіяў дакументаў фізічныя асобы абавязаны прад’явіць арыгіналы або натарыяльна засведчаныя копіі.

— У які тэрмін мусіць быць разгледжана заява?

— Выдача заключэнняў (дазвольных дакументаў) і пісьмовых апавяшчэнняў ажыццяўляецца не пазней за дзесці дзён з дня падачы дакументаў, неабходных для атрымання заключэння або пісьмовага паведамлення, а ў выпадку запиту дакументаў і звестак ад іншых дзяржаўных органаў ці іншых арганізацый не пазней за дваццаць дзён. Пісьмовыя апавяшчэнні, пры адсутнасці пытанняў па падзеных дакументаў і прадстаўленых культурных каштоўнасцей, у большай частцы выдаюцца ў дзень

звароту. Дакументы падаюцца ў парадку жывой чаргі.

— У якім памеры і якім чынам неабходна аплациць дзяржпошліну?

— Дзяржаўная пошліна за выдачу заключэнняў (дазвольных дакументаў) і пісьмовых апавяшчэнняў спаганяецца:

- пры вывазе ад адной да чатырох культурных каштоўнасцей — 1 базавая велічыня (40 рублёў); ад пяці да дваццаці культурных каштоўнасцей — 1,5 базавай велічыні (60 рублёў); дваццаці адной і больш культурных каштоўнасцей — 3 базавыя велічыні (120 рублёў);
- аўтару культурных каштоўнасцей: ад адной да чатырох культурных каштоўнасцей — 0,5 базавай велічыні (20 рублёў); пяці і больш культурных каштоўнасцей — 1 базавая велічыня (40 рублёў).

Аплаціць дзяржпошліну можна як у аддзяленнях банкаў, так і з дапамогай сістэмы “Разлік” (АРИП) па рэквізітах.

— Што забаронена да вывазу?

— Дапускаецца толькі часовы вываз за межы Рэспублікі Беларусь пры ўмове абавязковага зваротнага ўвозу ў тэрмін, устаноўлены ў заключэнні (дазвольным дакуменце) культурных каштоўнасцей, якія маюць асаблівае значэнне для гісторыка-культурнай і археалагічнай спадчыны краіны і беларускай нацыянальнай культуры, вываз якіх прывядзе да значнага збыднення беларускай нацыянальнай культуры: культурных каштоўнасцей, створаных да 1950 года выдатнымі аічыннымі і замежнымі мастакамі і скульптарамі, жывапісных ікон, створаных да 1900 года на тэрыторыі, якая ўваходзіць у склад Рэспублікі Беларусь, і прадметаў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, створаных да 1930 года на тэрыторыі, якая ўваходзіць у склад Рэспублікі Беларусь.

Антон РУДАК

Пад белымі крыламі Іненармунь

Амаль паўтары тысячы кіламетраў раздзяляе Мінск і Саранск. Але духоўная аднасць непадуладная геаграфічнай аддаленасці. Гэта даказвае выстава "Вяўленчае мастацтва Мардовіі", што разгарнулася ў Нацыянальным мастацкім музеі. Традыцыйная каштоўнасць ў вірлівым свеце, гістарычная памяць, характэрна роднай зямлі — тое, што турбуе ды натхняе як айчынных творцаў, так і іх расійскіх калег.

Нацыянальны мастацкі музей Рэспублікі Беларусь і Мардоўскі рэспубліканскі музей выяўленчых мастацтваў імя С.Д. Эрзі падпісалі пагадненне аб супрацоўніцтве ў 2022-м. Такім чынам быў пакладзены пачатак плённага творчага дыялогу. З таго часу адбыўся шэраг супольных мерапрыемстваў, у тым ліку віртуальныя выставы і круглыя сталы. Гучнай палзеяй у культурным жыцці Мардовіі стала часовая экспазіцыя "Сучаснае беларускае мастацтва графікі", якую да расійскіх калег летась прывёз наш Нацыянальны мастацкі музей.

— Беларусь — наш ключавы партнёр, брацкая дзяржава. Нас звязваюць моцныя духоўныя і культурныя сувязі. Адкрыццё часовай экспазіцыі ў Мінску стала важным звяном нашага дыялогу. Упэўнены, што чарговы праект адкрые новыя даляглыды ўзаемадзейнення, — значыць у прывітальным адрасе Кіраўнік Рэспублікі Мардовіі Арыём Здуноў.

ГОДНЫЯ НАШЧАДКІ ЭРЗІ

З Саранска да нас прывезлі 60 твораў жывапісу, графікі, скульптуры і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. Гэтыя работы выкананы ў розных тэхніках і стылях, аднак усе працягваюць адметным нацыянальным каларытам. Яны выдатна перадаюць асноўныя тэндэнцыі развіцця мардоўскага мастацтва, паказваюць пераемнасць традыцый.

Генеральны дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея Ганна Конанав, адкрываючы вы-

ставу, правяла паралелі між сучаснай мардоўскай творчасцю і набыткамі першых прафесійных майстроў рэспублікі.

— Сцяпан Эрзі праславіўся адметным эмацыйным почыркам. Ён выкарыстоўваў тэхніку прамога высякання і амаль заўсёды вырабляў скульптуры без падрыхтоўчых накідаў і эскізаў. І надзвычайныя па сваім каларыце творы сучасных мардоўскіх мастакоў вельмі сугучныя гэтай эмацыйнаму, жывому падыходу знакамітага віртуоза, — падкрэсліла Ганна Уладзіміраўна.

АЎТАБІЯГРАФІЧНЫЯ МАТЫВЫ

Сакавітыя колеры і эмацыйная дынамічнасць — тое, чым уражвае збор мардоўскага жывапісу з першага погляду. Як адзначыла дырэктар Мардоўскага музея выяўленчых мастацтваў імя С.Д. Эрзі Людміла Нарбекава, у экспазіцыі шмат аўтабіяграфічных работ, якія паказваюць пераемнасць пакаленняў і адданасць караням.

Адна з дамінантаў выставы — манументальны "Партрэт маці" знакавага жывапісца Анатоля Кірайкіна. Перад глядачом паўстае жанчына сталага веку ў традыцыйным народным строі. Спрацаваныя рукі, крыху стомлены і пры гэтым ласкавы позірк, ледзь прыкметная пяшчотная ўсмешка на змораным албінчы.

Відарыс літаральна струменіцца ціхай ласкай. Бачыцца на палатне не столькі рэальная асоба, самая дарагая і блізкая для мастака, колькі абгульнены сімвал духоўнай дасканаласці, характэрна і гарманічнас-

"Егер". Аляксандр Філатаў

ці нашага свету. Нездарма мастацтвазнаўцы адзначаюць: мова аўтара адначасова гістарычная і сучасная, а яго вобразы па-філасофску глыбокія і разам з тым зразумелыя нават непадрыхтаванаму глядачу.

У міры і згодзе ў рэспубліцы пражываюць прадстаўнікі розных нацыянальнасцей. Значны ўнёсак у агульную культурную скарбонку робяць і татары — трэцяя па колькасці этнічная супольнасць Мардовіі. Зберагчы традыцыі сваіх продкаў імкнецца відомы мастак Хафіз Бікбаеў. Выхадца з гістарычнага татарскага паселішча асабліва хвалюе лёс спадчыны і спрадвечных каштоўнасцей у век глабалізацыі.

Да якога б жанру ён ні звяртаўся, заўсёды стварае палотны-выказванні, поўныя жыццёвага і зацікаўлення родным краем. Майстра шмат падарожнічае па вёсках ды збірае старадаўнія прадметы побыту, якія пазней выкарыстоўвае пры маляванні нацюрморту. Нярэдка ў пейзажах знаходзіцца і каларытных твораў для будучых работ.

На выставе ў Мінску паказаны дзве карціны Хафіза Бікбаева. "Свет старых рэчаў" — нешта большае за этнаграфічны нацюрморт. Аўтар не проста захваў на палатне старую пралку ды іншыя пажыткі, а нібыта ўхпаў цэлую эпоху, што сыходзіць са сваімі ўяўленнямі аб прыгажосці і светабудове агулам. "Сяброўкі" —

сцэна з жыцця амаль бязлюднай вёскі. Гутарку на лаўцы вядуць бабулі, якія аказаліся апошнімі насельнікамі мясціны, дзе колісь спорылася праца, дзе звінелі дзіцячыя галасы.

ДРУГОЕ ЖЫЦЦЁ РАМЁСТАЎ

Значную частку экспазіцыі складаюць работы нашых сучаснікаў, якія захоўваюць і развіваюць традыцыйнае народнае мастацтва. Майстрыхі Ірына Хамякова, Галіна Паліянская і Таціяна Алёшкіна дэманструюць вышталонныя вышываныя вырабы. Вольга Малаева з мноства мудрагелістых арнамантаў складала "Дзевяць матываў аб вечным". Кацярына Будкіна з выкарыстаннем лічбавага друку вырабіла яркую калекцыю касцюмаў паводле этнічнага адзення мардвы-эрзі. Ірына Чумакова-Сямёнава прэзентуе творчую рэканструкцыю строя мардвы-эрзі паўднёва-заходняй групы. Акрамя таго, паказаны ўзоры пляцення з яркасці і ціснення, разбярства, ткацтва.

Мардоўскія творцы плённа пераасэнсоўваюць духоўную спадчыну свайго краю ў сучасным мастацтве. Прыкладам, батык Вольгі Курмышкінай "Іненармунь" натхнёны старадаўняй міфалогіяй. Продкі мардвы верылі, што свет з'явіўся дзякуючы вадаплаўнай птушцы Іненармунь. Маўляў, яна знесла яйка, з верхняй часткі якога ўтварылася неба, з ніжняй — зямля, з жаўтка — сонца, а з бялка — месяц. Пра высокі статус міфалагічнай Вялікай Птушкі сведчаць шматлікія археалагічныя знаходкі.

Экспазіцыя будзе працаваць да 29 верасня. Мяркуюцца, што абмен выставамі працягнецца. У прыватнасці, мардоўскія калегі выказалі зацікаўленасць у паказе ў Саранску спадчыны Вітольда Бялінскага-Бірулі і іншых шэдэўраў з фондаў Нацыянальнага мастацкага музея.

Даніл ШЭЙКА Фота аўтара

"Сляпяй". Мікалай Філатаў

Фрагмент экспазіцыі. "Партрэт маці". Анатоль Кірайкіна

Агульная спадчына

Днямі беларуская дэлегацыя прыбыла ў Смаленск, дзе з 11 па 15 верасня праходзіць XVII фестываль "Моладзь — за Саюзную дзяржаву". Форум накіраваны на стварэнне адзінай культурнай прасторы, умацаванне сяброўства паміж моладдзю Беларусі і Расіі, наладжванне супрацоўніцтва паміж моладзевымі калектывамі ды аб'яднаннямі, а таксама на падтрымку юных талентаў. Сёлета ён прымеркаваны да 25-годдзя Саюзнай дзяржавы і сабраў амаль 300 удзельнікаў.

На працягу фестывальнага тыдня пройдуць конкурсы выканаўцаў маладзёжнай песні, харэаграфічных калектываў, вечарына "На старце новых ідэй", форум маладых гісторыкаў, сустрэча са спартсменамі "Скачок у будучыню". Адбудзецца наведванне мемарыяла "Поле памяці" і цэнтра "Абавязак", а таксама стратэгічная сесія-сустрэча "Моладзь у сучаснай медыяпрасторы"... А ў першы дзень беларусаў чакала экскурсія па Смаленску.

Месяца правядзення форуму абранае невыпадкова, бо гэта найбліжэйшы да Беларусі абласны цэнтр Расіі — як геаграфічна, так і гістарычна. Гасцінны горад з насычанай гісторыяй, велічнай архітэктурай і багатымі традыцыямі — чым ён можа здзівіць наведвальнікаў?

ЦВЯРДЫНЯ НАД ДНЯПРОМ

Візітоўка Смаленска і яго найбуйнейшыя архітэктурны помнік — крапасная сцяна працягласцю 6,5 кіламетра, збудаваная на мяжы XVI і XVII стагоддзю, якая акружае ўвесь гістарычны цэнтр. Сёння цытадель лічыцца адной з самых вялікіх цагляных крапасцей свету, што захаваліся да нашых дзён, хаця зберагло менш за палову перыметра сцен і вежаў помніка.

Разбураэнне цытаделі распачалося ў 1812-м, калі некаторыя ўмацаванні пры адступленні ўзварала напалеонаўская армія. А працягнулася ў 1820—1880-я і ў 1930-я, калі мянялася планіроўка горада і на месцы магутных сцен прайшлі новыя вуліцы.

Тым не менш паралельна ў міжваенны перыяд мury і вежы крэпасці рэстаўраваліся і музефікаваліся. Да сёння найлепш захаваліся фрагмент сцяны, якая прылягае да берага Дняпра. З зарэчнай часткі Смаленска адкрываецца найбольш маляўнічы від на гістарычны цэнтр з Успенскім саборам.

ГАЛОЎНЫ ХРАМ

Кафедральны сабор Успення Прасвятой Багародзіцы ўзведзены ў стылі барока на мяжы XVII і XVIII стагоддзю. Архітэктурны комплекс стаіць на ўзгорку ў самым сэрцы горада. Тут жа некалі стаў першы смаленскі сабор, закладзены ў XII стагоддзі і зруйнаваны ў 1612-м падчас абароны ад войскаў Рэчы Паспалітай.

У новым храме, інтэр'ер якога ўражвае вытанчаным псяіярным іканастасам і багатымі роспісамі сцен, захоўваюцца хрысціянскія святыні, якія прыцягваюць мноства праваслаўных вернікаў: мошчы Меркурыя Смаленскага, а таксама жалезныя сандалі, што, паводле падання,

належалі святому. Лічыцца, што ён паходзіў з Маравіі, служыў у Смаленску падчас нашэсця хана Батыя ў XIII стагоддзі і прыняў пакруціцкую смерць, адбіваючы напад ворага на горад.

СВЕДКІ СІВОЙ МІНУЎШЧЫНЫ

У Смаленску захаваліся цэлы шэраг помнікаў храмавага дойлідства дамангольскай Русі. Тры царквы, узведзеныя ў XII стагоддзі, зберагліся да нашых дзён і сёння маюць першапачатковы выгляд. Царква Святых Апосталаў Пятра і Паўла была закладзена ў 1146-м смаленскім князем Расціславам Мсціславічам, унукам Уладзіміра Манамаха, у задняпроўскім прадмесці Гарадзянка, што непадалёк ад сучаснага чыгуначнага вакзала. А ў 1173-м сын Расціслава Раман узвёў царкву Святога Іаана Багаслова ў прадмесці Варажкі на левым беразе Дняпра.

Найбольш цікавая з пункту гледжання архітэктуры — царква Святога Архангела Міхаіла на Прыстані, пабудаваная напрыканцы XII стагоддзя князем Давыдам Расціславічам, братам Рамана. Храм захваў нетыповыя для Русі рысы раманскага стылю, уласцівага сярэднявечнай Заходняй Еўропе.

НЕ ЧУЖЫ ЗДАБЫТАК

З каталіцкіх храмаў у Смаленску ацалелі неагатычны касцёл Беззаганнага Зачація Найсвяцейшай Панны Марыі, узведзены ў 1890-я пад кіраўніцтвам вядомага беларускага архітэктара Лявона Вітан-Дубейкаўскага. У другой палове мінулага стагоддзя, пасля закрыцця храма, будынак выкарыстоўваўся як фондасховішча Дзяржаўнага архіва Смаленскай вобласці. Установа пераехала адсюль у новы корпус у 2013 годзе.

З пачатку 1990-х у колішняй плябаніі пры касцёле дзейнічае каталіцкая парафія, а вось будучыня самога храма пакуль вырашаецца: разглядаліся планы размясціць тут арганную канцэртную залу. Да святыні прылягаюць старадаўнія могілкі з капліцай-пахавальняй, дзе таксама некалі праходзілі набажэнствы.

НАШЫ АДРАСЫ

Тым, хто цікавіцца беларускімі старонкамі ў гісторыі Смаленска, варта зірнуць на будынак колішняга дваранскага сходу на вуліцы Глінкі ў цэнтры горада, дзе пяць месцішча абласная філармонія. Менавіта тут у снежні 1918 года адбыўся І з'езд Камуністычнай партыі Беларусі, які 1 студзеня 1919-га абвясціў пра стварэнне Саветскай Сацыялістычнай Рэспублікі Беларусі.

Цырымонія ўрачыстай адпраўкі і канцэпт-прэзентацыя беларускай дэлегацыі XVII фестывалю "Моладзь — за Саюзную дзяржаву" прайшлі 11 верасня ў Мінску.

Непадалёк, у корпусе Смаленскага дзяржаўнага ўніверсітэта, у другой палове 1920-х дзейнічала беларускае зямляцтва, а на педагагічным факультэце чыталі курс беларусказнаўства. А на вуліцы Пушкіна, што прылягае да заходняй часткі гістарычнага цэнтра, паблізу Дняпра захаваліся дом, дзе ў гады Першай сусветнай вайны жыў паэт Янка Купала.

САМАЕ СМАЧНАЕ

Горад багаты і на музеі, з якіх найперш трэба наведаць Смаленскі гістарычны. Ён дае цудоўнае ўяўленне аб мінуўшчыне краю і яго цесных звязях з беларускай гісторыяй і культурай. Тут з гонарам дэманструюць як адзін з найбольш выбітных экспанатаў слупкі пояса, падкрэсліваючы важнасць такіх артэфактаў нашай супольнай спадчыны. А ў музеі "Смаленскі лён" можна ўбачыць, наколькі падобныя ўзоры традыцыйнага ткацтва Смаленшчыны і сучасных беларускіх рэгіёнаў.

І шчэ колькі слоў аб немагэрыяльнай культуры, дакладней аб традыцыйнай кулінарыі. Каб пераканацца, што і гаспадарына спадчына ў суседзяў блізкая, варта зазірнуць хаця б у кавярню ў цэнтры Смаленска. У меню — дранбургер. Складаецца ён з катлеты, смажанага яйка і двух дранікаў. Падобнымі шэдэўрамі кулінарнай думкі пад той самай назвай даўно ўжо частуюць гасцей і ў беларускіх рэстаранах. Вось такая яна — супольная спадчына ў штодзённасці.

АНТОН РУДАК

Успенскі сабор

Царква Святых Апосталаў Пятра і Паўла

Як праходзіць фестываль і хто стане пераможцам конкурсу выканаўцаў моладзевай песні — сачыце за навінамі ў Telegram-канале "Культура і Мастацтва"

У карагодзе вераснёўскіх фэстаў

Тэатральная “Белая Вежа” ў Брэсце, што завершыцца ў нядзелю, адкрыла чараду міжнародных фестываляў новага сезона ў розных відах мастацтва. І ў розных беларускіх мясцінах!

Апошнія дні XXVIII “Белай Вежы” супадаюць з XI Міжнародным фестывалем харэаграфічнага мастацтва “Сожскі карагод”, які праходзіць у Гомелі 13–15 верасня. Ён традыцыйна прымеркаваны да Дня горада, які тут пачалі адзначаць з панядзелка. У цэнтры святкаванняў — харэаграфічны конкурс. Сёлета ён сабраў каля 80-ці калектываў з пяці краін, уключаючы Казахстан, Кітай і Шры-Ланку. Пашырылася колькасць намінацый. Да ранейшых (народны танец, эстрадны, сучасны, лепшая работа балетмайстра) летась дадалося шырковае мастацтва, а сёлета яшчэ і стылізаваны народны танец. Спаворніцтва ладзіцца ў дзвюх узроставых катэгорыях: ад 12 да 15 гадоў і пачынаючы з 16-ці. Удзельніцаў набралася так многа, што арганізатары былі вымушаны дадаць яшчэ адзін конкурсны дзень напярэдні ўрачыстага адкрыцця форуму. Журы, у складзе якога — прадстаўнікі харэаграфічнага і шырковага мастацтва Беларусі, Грузіі, Расіі, узначалівае мастацкі кіраўнік Дзяржаўнага ансамбля танца Беларусі, народны артыст нашай краіны Валяцін Дудкевіч.

Урачыстае адкрыццё сёлета на стадыёне “Цэнтральны” і будзе, як заўжды, вельмі відовішчым і маштабным, — паведаміў галоўны рэжысёр-пастаноўшчык канцэрта адкрыцця ўсяго фестывалю, заслужаны работнік культуры Беларусі Пётр Свєрдлаў. — Больш за дзве тысячы ўдзельнікаў! Запрошаныя зоркі, спеэфекты і лазернае шоу. Адных толькі канкурэнтаў — 1180 чалавек: 31 калектыв — з Беларусі, 34 — з

Расіі. Галоўная рызычка канцэрта адкрыцця — акцэнт на беларускую і славянскую арнаментыку: 180 студэнтаў, зладжана на выконваючы рухі паточныя практыкаваньні, на сцэнічнай пляцоўцы і праз усё футбольнае поле будзь быццам бы ткаць вялізныя шасціметровыя ручнікі.

У дзень закрыцця двух згаданых форумаў 15 верасня пачнецца VIII Міжнародны фестываль “У Шэметава ў Шастаковічаў”, скіраваны на музычную класіку. Ён уключае сем канцэртаў з рознымі праграмамі, што адбудуцца на Мядзельшчыне і ў сталіцы. Сярод фестывальных лакацый — вёска Шэметава, побач з якой у мястэчку жылі прадкі вялікага кампазітара, аграгарадок Нарач, аднайменны курортны пасёлак, райцэнтр Мядзель і абедзве залы Беларускай дзяржаўнай філармоніі.

Ініцыятарам фестывалю, падтрыманага на дзяржаўным узроўні, у свой час выступіў сусветна прызнаны беларускі спявак Аркадзь Валодзь, які з 1979 года жыве ў Францыі і рэгулярна наведвае радзіму з разнастайнымі творчымі праектамі, уключаючы выданне і папулярызаванне беларускай спадчыны. Сярод даўніх сяброў фестывалю — Музычная капэла “Санорус” пад кіраўніцтвам Вячаслава Ларына, фартэп’яніст дуэт Наталлі Котавай-Громавай і Валерыя Баравікова, іншыя салісты і музыканты Беларускай дзяржаўнай філармоніі, у тым ліку яе мастацкі кіраўнік, заслужаны артыст Беларусі Юры Гільдзюк.

Да іх далучыліся і новыя ўдзельнікі: сімфанічны аркестр Нацыянальнай дзяржаўнай філармоніі, падтрыманага на дзяржаўным узроўні, у свой час выступіў сусветна прызнаны беларускі спявак Аркадзь Валодзь, які з 1979 года жыве ў Францыі і рэгулярна наведвае радзіму з разнастайнымі творчымі праектамі, уключаючы выданне і папулярызаванне беларускай спадчыны. Сярод даўніх сяброў фестывалю — Музычная капэла “Санорус” пад кіраўніцтвам Вячаслава Ларына, фартэп’яніст дуэт Наталлі Котавай-Громавай і Валерыя Баравікова, іншыя салісты і музыканты Беларускай дзяржаўнай філармоніі, у тым ліку яе мастацкі кіраўнік, заслужаны артыст Беларусі Юры Гільдзюк.

Да іх далучыліся і новыя ўдзельнікі: сімфанічны аркестр Нацыянальнай дзяржаўнай філармоніі, падтрыманага на дзяржаўным узроўні, у свой час выступіў сусветна прызнаны беларускі спявак Аркадзь Валодзь, які з 1979 года жыве ў Францыі і рэгулярна наведвае радзіму з разнастайнымі творчымі праектамі, уключаючы выданне і папулярызаванне беларускай спадчыны. Сярод даўніх сяброў фестывалю — Музычная капэла “Санорус” пад кіраўніцтвам Вячаслава Ларына, фартэп’яніст дуэт Наталлі Котавай-Громавай і Валерыя Баравікова, іншыя салісты і музыканты Беларускай дзяржаўнай філармоніі, у тым ліку яе мастацкі кіраўнік, заслужаны артыст Беларусі Юры Гільдзюк.

тэлерэдыёкампаніі Беларусі, якім будзе дырыжыраваць Вячаслаў Бартоўскі, Дзяржаўная акадэмічная харавая капэла імя Рыгора Шырмы, званыя оперныя салісты. Побач з высокімі прафесіяналамі выступіць і іх маладыя калегі.

Па традыцыі, на свята завітаюць лепшыя французскія віртуозы. Сёлета гэта будзе знакаміты габэіст, лаўрэат міжнародных конкурсаў Жэрэм Гішар і таленавітая скрыпачка, салістка Страсбургскага філарманічнага аркестра Шарлот Жуйар. Заўсёльнікі фестывалю ўжо маглі ацаніць майстэрства гэтых салістаў. Жэрэм выступаў летась, скарыўшы неверагодна прыгожым гукам, выразаючы і знешняй лёгкасцю, натуральнасцю выканання. А Шарлот прыязджала ў 2018-м, выклікаўшы сапраўдны фурор сваім выкананнем “Пораў года” Вівальды.

— Фестываль пачынаўся калісьці з камернай музыкі, — згадвае Аркадзь Валодзь. — І становіцца ўсё больш маштабным, ахоплівае сёлета яшчэ і буйныя вакальна-сімфанічныя творы. Шастаковіч быў вялікім знаўцам музыкі, цікавіўся навінкамі. Таму ў праграму ўключаны не толькі папулярныя творы, але і тыя, што раней у Беларусі не гучалі. Бо галоўная мэта форуму — пашыраць мастацкіх даялягядаў. І жаданне давесці да ўсяго свету, што карані Шастаковіча — у Беларусі, адкуль быў родам яго прадзед.

А 18 верасня стартуе IV Міжнародны фестываль лялечнага мастацтва “Лялькі над Нёманам”.

— Ідзя зладзіць у Гродна фестываль тэатраў лялек жыла ўва мне здаўна, — гаворыць галоўны рэжысёр Гродзенскага абласнога тэатра лялек, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі Алег Жугжда. — Нарэшце, у

2013-м яна спраўдзілася. На наступны форум, што з пачатку задумваўся як своеасаблівы сход сяброў, прасілася ўжо шмат калектываў. Бо ў прафесійных колах лялечнікаў усяго свету многія асабіста ведаюць адно аднаго, і добрыя весткі распаўсюджваюцца з хуткасцю маланкі. Але пазней наступіла вымушаная паўза, і трэці фестываль прайшоў толькі летась. Сёлета рыхтум чацвёрты. І вельмі спадзяёмся, што ніякі пераход не будзе і надалей. Бо фестываль мае добры розгалас, свае традыцыі, што раз не проста абуджае цікавасць да гэтага віду тэатра, а пашырае межы нашых уяўленняў пра яго.

Фестывальная праграма ахоплівае пяць дзён і ўтрымлівае 14 спектакляў. Некаторыя з іх будуць паказаны двойчы, каб іх маглі паглядзець як мага большая колькасць глядачоў. У Гродна прыедуць калектывы з Алматы (Казахстан), Ташкента (Узбекістан), шматлікіх расійскіх гарадоў: Арэнбурга, Волагды, Казані, Мурманска, Паўднёва-Сахалінска, Рязані, Санкт-Пецярбурга. Беларусь будзе прадстаўлена чатырма тэатрамі: з Брэста, Магілёва, Мінска і, зразумела, Гродна. Акрамя ўласнага спектакляў, прадугледжаны адукацыйны складнік — лекцыі і майстар-класы для ўсіх зацікаўленых і найперш для студэнтаў Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы.

А яшчэ праз два дні, 25 верасня, эстафету падхопіць XXVII Міжнародны фестываль анімальных фільмаў “Анімаёўка” на Магілёўшчыне. І твая мундзіцкі нагадаюць, што не за гарамі ХХХ Мінскі міжнародны кінафестываль “Лістапад”, юбілейны, а там і святкаванне стагоддзя беларускага кіно.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Гомель

“Сожскі карагод”, 13–15 верасня

Мядзельшчына

“У Шэметава ў Шастаковічаў”, 15 верасня

Гродна

“Лялькі над Нёманам”, 18 верасня

Магілёў

“Анімаёўка”, 25 верасня

“Канвертаваны” старт

Сцэна са спектакля “Царская нявеста”

Тэатры краіны пачынаюць новы сезон. Што цікавага чакае глядачоў і саміх артыстаў?

Нацыянальны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета Беларусі адкрыў сезон “Царскай нявестай” Рымскага-Корсакава (сёлета споўнілася 180 гадоў з дня яго народзінаў) і шэрагам канцэртных праграм. А ў цэлым сезон пройдзе, калі можна так сказаць, пад знакам яшчэ аднаго рускага класіка — Чайкоўскага, бо запланаваны прэм’еры дзвюх яго опер: сваю версію “Яўгена Анегіна” прадставіць галоўны рэжысёр тэатра Ганна Маторная, а Георгій Ісаакян, мастацкі кіраўнік Маскоўскага дзяржаўнага акадэмічнага дзіцячага музычнага тэатра імя Н. Сац паставіць у нас “Арлеанскую дзеву”. Рэжысёр не ўпершыню супрацоўнічае з нашым тэатрам, менавіта ў яго працягванні ішла не цяперашняя, а колішняя пастаноўка “Багемы”. Ды і з тэатрам імя Н. Сац можна будзе пазнаёміцца бліжэй: гастролі славуэтага калектыву з чатырма паказамі двух спектакляў запланаваны на 25–27 кастрычніка: гасці прывязуць “Кармэн” і дзіцячую оперу “Уладар мух”.

Балетнай прэм’ерай нашага тэатра стануць тры аднаактоўкі з харэаграфіяй галоўнага балетмайстра Ігара Колба, з’яднаныя ў асобную вечарыну. Адноўленымі паўстануць “Тры парускі”, улюбёны дзіцячы балет, што ідзе ў нас больш як 30 гадоў, атрымае новыя касцюмы і сцэнаграфію, вырабленыя па колішніх эскізах.

Рыхтуецца тэатр і да Мінскага міжнароднага Каляднага опернага форуму. Своеасаблівай сенсацияй на ім павінен стаць прыезд калектыву “Волга Опера” з Чабаксарыў з нашумелым “Галоўным пытаннем”: музыка часткова створана штучным інтэлектам. Упершыню гала-канцэрт будзе ўяўляць сабой выступленні пераможцаў Міжнароднага конкурсу імя А. Абрацовой. А налета — лаўрэатаў 27-га конкурсу валакіста імя М. Глінкі, што адбудзецца ў хуткім часе.

Бліжэйшая прэм’ера Вялікага — “Патэтычны дзённік памяці”. Спек-

такль, прысвечаны Вялікай Айчыннай і 80-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, пройдзе на асноўнай сцэне 22 і 27 верасня, а 5 кастрычніка — у Брэсце, у натуральных “дэкарацыях” Брэсцкай крэпасці.

Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы ўрачыста адкрыў юбілейны, 105-ы сезон яшчэ 29 жніўня — вядома, неўміручай “Паўлінкай”. Гэта стала ўжо добрай традыцыяй: менавіта гэты спектакль і яго геранія, што ўвасабіла найлепшыя якасці беларускай, быццам даюць блашаванне чарговым творчым памкненням калектыву.

Вядома, кожны чарговы паказ “Паўлінкі” не падобны да папярэдняга. Але ж сёлетні старт стаў асаблівым не толькі з гэтай прычыны: перад пачаткам легендарнага спектакля адбылося гашэнне мастацкага немаркіраванага канверта, прысвечанага новаму сезону. У фазе разгарнулася выстава, што распавядала пра ранейшую паштовую прадукцыю, звязаную з гісторыяй купалаўцаў. Усё аточана жывай музыкай, беларускія песні ў выкананні артыстаў тэатра.

На ўрачыстасці гучалі шматлікія здравіцы ў гонар Купалаўскага, генеральным партнёрам якога ў гэтым сезоне з’яўляецца Белаграпрамбанк. Намеснік старшыні яго праўлення

Сяргей Чугай, падкрэсліваючы значнасць Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы ў развіцці нацыянальнай культуры, адзначыў, што квіток на “Паўлінку” павінен каштаваць столькі ж, колькі ў Ла Скала — оперную Мекку Італіі і ўсяго свету: “Купалаўскі тэатр — гэта наш нацыянальны здабытак. А людзі, якія ствараюць гэту гісторыю, — сапраўдныя зоркі”.

Але ж у планах на сезон не опера, а “Дзядзечкаў сон” паводле Дастаеўскага. Ставіць яго будзе, як паведамліла мастацкі кіраўнік тэатра, заслужаная артыстка Беларусі Вольга Нямцова, расійскі рэжысёр Дзімітрый Акімаў — той самы, які ўвасабіў “А зоры тут ціхія”: “Гэты спектакль — тое, што, я не пабаюся параўнаць, знаходзіцца на вышэйшай прыступцы сярод тых пастановак пра вайну і Радзіму, якія былі цягам усёй гісторыі Купалаўскага тэатра”. Таксама запланавана ўвасабленне і нацыянальнай класікі — “Брамы неўміручасці” Кандрата Крапівы, і п’есы сучаснага беларускага драматурга Улады Альхоўскай пра цяперашнюю моладзь: “Пастаноўка будзе данінай памяці тым, хто сышоў у 1941—1945 гадах і цаной свайго жыцця абараніў нашу зямлю, даў нам магчымасць і права жыць зараз”. У коле гастрольнай геаграфіі — уся краіна: апошнім часам тэатр ажыццяўляе каля пяцідзесяці

Падчас агульнага сходу калектыву Вялікага тэатра Беларусі напярэдняй адкрыцця новага сезона

Сцэна са спектакля “Паўлінка”

такіх паказаў на год, удзельнічае ён сёлета і ў акцыі “Культурная карта”. А наконт замежжа, дык гэта паездкі ў Расію і, магчыма, Кітай. Будзе попыт і на сувенирную прадукцыю, якую тэатр пашырае. З’яўяцца не толькі святшоты, майкі, шоперы, але і драўляныя лялькі ў выглядзе персанажаў “Паўлінкі”.

У Беларускай дзяржаўнай акадэмічнай музычнай тэатры пачаўся 54-ы сезон. Акрамя прэм’ер (у снежні ў рэпертуар вяртаецца “Блакiтная камя””, рыхтуецца навагодняя праграма і іншыя навінкі), будзе шмат гастрольных тураў. Тэатр пабываў у Гродне, наперадзе — Мірскае замка, Палацк, Брэст, шматлікія расійскія гарады: Пенза, Стаўраполь, Новарасійск, Бранск, удзел у міжнародных фестывалях у Смаленску, Растове на-Доне, Мічурынску. А на нашай сцэне — двухтыднёвыя гастролі Свєрдлоўскай музкамедыі, што пачнуцца 24 верасня. Запланаваны таксама аб’ёмныя гастролі з драматычнымі тэатрамі Рязані і Тулы.

Тым часам буйныя музычныя прэм’еры ладзяць і іншыя калектывы нашай краіны. Акурат сёння, 13 верасня, адкрывае сезон Магілёўскі абласны тэатр драмы і камедыі імя В. Дуніна-Марцінкевіча — прэм’ерай “Ідыліі”. Спектакль вырашаны як музычная камедыя, званы беларускі кампазітар Алег Хадоска напісаў да яго больш як 20 музычных нумароў.

— Мы даўно да гэтага ішлі, — распавядала дырэктар тэатра Вераніка Вісель, — пачалі рыхтавацца яшчэ летась. Бо хочам, каб спектакль стаў візітоўкай нашага тэатра, што носіць імя аўтара п’есы. “Ідылія” калісьці ў нас ішла, тую пастаноўку Сяргея Палескага мы нават аднаўлялі. Але час бяжыць і патрабуе новага, сучаснага прачытання, блізкага моладзі.

— Спектакль пра каханне і любоў да Радзімы, — дадаў рэжысёр Павел Марыніч, запрошаны з Пінска. — У школе я неяк не надта ўспрымаў Дуніна-Марцінкевіча. А потым уцяміў усё характа і глыбіню яго творчасці, скіраванай на нацыянальную тэму. Дарэчы, той жа тэма прысвечаны і мой спектакль “Пан Твардоўскі” паводле Сяргея Кавалёва: 22 верасня ён стане першай прэм’ерай 19-га сезона ў Палескім драматычным тэатры, дзе я працую.

Магчыма, два згаданыя спектаклі мы ўбачым на IX Рэспубліканскім фестывалі нацыянальнай драматургіі, што адбудзецца 28 лістапада — 3 снежня ў Бабруйску: зараз ідзе фарміраванне яго праграмы.

Надзея БУНЦЭВІЧ
Фота з архіва тэатраў

Бібліятэка – асяродак нацыянальнай культуры

Штогод 15 верасня бібліятэкары адзначаюць прафесійнае свята. Да ўрачыстасцей далучаюцца і шматлікія чытачы. Дзень бібліятэк з'явіўся ў календары па ўказе Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 8 верасня 2001 года – у гонар дня заснавання Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Надочы ў галоўным кнігасховішчы краіны адзначылі найлепшых рупліўцаў галіны – пераможцаў XXXII Рэспубліканскага конкурсу «Бібліятэка – асяродак нацыянальнай культуры».

Патэнцыял бібліятэк у справе адраджэння нацыянальнай спадчыны, гісторыі, літаратуры і мовы ўжо каторы год выразна адлюстроўвае прафесійны рэспубліканскі конкурс «Бібліятэка – асяродак нацыянальнай культуры». Спартыўна-папулярнае праводзіцца сярод публічных бібліятэк краіны па чатырох намінацыях: «За пошукавую і даследчую працу», «За значны ўклад у выхаваўчую работу з падрастаючым пакаленнем», «За падтрымку і развіццё чытання», «За навацы ў сферы бібліятэчнай справы». Спачатку пераможцаў вызначылі ў абласцях, пасля іх работы ааніла прафесійнае журы. У склад традыцыйна ўвайшлі прадстаўнікі Міністэрства культуры Рэспублі-

кі Беларусь, Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, абласных бібліятэк, цэнтралізаваных сістэм публічных і дзіцячых бібліятэк г. Мінска. Вынікі XXXII Рэспубліканскага конкурсу «Бібліятэка – асяродак нацыянальнай культуры» падвялі ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі ў анлайн-рэжыме. З дапамогай «воблачных» тэхналогій эксперты азнаёміліся з дасланымі матэрыяламі на працягу аднаго дня. Пераможцаў вызначылі пераможцаў. Сёлета ў конкурсе паўдзельнічала 39 публічных бібліятэк: 15 цэнтральных і 24 філіялы, у тым ліку 18 гарпасялковых і сельскіх. Журы адзначылі зместоўную насычанасць, шматграннасць і разнастайнасць тэхнікі прадстаўлення работ. Матэрыялы былі ацэнены па паўнаце раскрыцця тэмы, арыгінальнасці падачы і афармленні. У выніку дыпламы першай, другой і трэцяй ступеняў прысудзілі 21 публічнай бібліятэцы. Пераможцы атрымаюць узнагароды адпаведна з загадам Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь № 100 ад 25 мая 2024 г. «Аб выніках XXXII Рэспубліканскага конкурсу «Бібліятэка – асяродак нацыянальнай культуры»». Бібліятэкі-дыпламанты атрымаюць грашовыя прэміі ў памерах 50, 40 і 30 базавых велічынь адпаведна.

Матэрыялы Іўеўскай раённай бібліятэкі Гродзенскай вобласці

ЗА ЗНАЧНЫ ЎКЛАД У ВЫХАВАЎЧУЮ РАБОТУ З ПАДРАСТАЮЧЫМ ПАКАЛЕННЕМ

Найбольшая колькасць работ была прадстаўлена ў дзвюх намінацыях: «За значны ўклад у выхаваўчую работу з падрастаючым пакаленнем» і «За пошукавую і даследчую працу» – па 11 праектаў. Першае месца сярод гарадскіх і раённых бібліятэк у намінацыі «За значны ўклад у выхаваўчую работу з падрастаючым пакаленнем» заняла Іўеўская раённая бібліятэка Гродзенскай вобласці за грамадзянска-патрыятычнае выхаванне дзяцей і моладзі і рэалізацыю праекта «Беларускі чацвер» (2021–2023). Работа ладзілася ў асобных напрамках (цыклах): «Фальклорная мазаіка» (2021), «Мы малоем Беларусь!» (2022) і «НеВядомая беларуская літаратура» (2023) з выкарыстаннем інтэрактыўных форм і метадаў работы. Станоўчым вынікам рэалізацыі праекта стала цікавасць юных чытачоў да пазнання вялікай і малой Радзімы, нацыянальнай літаратуры, гісторыі і культуры. На падставе матэрыялаў праекта былі створаны электронныя інфармацыйныя рэсурсы «Беларускі чацвер. Мы малоем Беларусь!» і «Беларускі чацвер. НеВядомая беларуская літаратура», якія прадстаўлены на сайце бібліятэкі.

Сярод бібліятэк, якія размешчаны ў сельскай мясцовасці, пераможцам стала Чурлэнская сельская інтэграваная бібліятэка ДУК «Вілейская раённая цэнтральная бібліятэка імя Ганны Новік» Мінскай вобласці за комплексную працу з дзецьмі і падлеткамі ў рамках рэалізацыі культурна-этнаграфічнага праекта «Кросны» (2021–2023). Ініцыятыва прадуладжвала стварэнне ў бібліятэцы цэнтра

Сёлета ў конкурсе паўдзельнічала 39 публічных бібліятэк:

- 15 цэнтральных
- 24 філіялы, у тым ліку
- 18 гарпасялковых і сельскіх

Праекты Ляхавіцкай цэнтральнай раённай бібліятэкі імя Я. Купалы Брэсцкай вобласці і Адэльскай сельскай бібліятэкі-цэнтра краязнаўства і турызму Гродзенскай вобласці

лакальнай культуры, дзе сабрана інфармацыя па гісторыі мясцовасці, калгаса і ўстановаў. У межах праекта ладзіліся абраднаыя мерапрыемствы, кулінарныя падарожжы па родным краі, паход па лекавыя травы, урокі ткацкага майстэрства і г.д. Бібліятэкары сабралі і аформілі шэраг краязнаўчых папак: «Гісторыя Чурлэнскай зямлі», «Гісторыя Чурлэнскай школы», «Мясцовы фальклор» і іншы.

ЗА ПОШУКАВУЮ І ДАСЛЕДЧУЮ ПРАЦУ

У гэтай папулярнай намінацыі першае месца атрымала Ляхавіцкая цэнтральная раённая бібліятэка імя Я. Купалы ДУК «Ляхавіцкая раённая цэнтралізаваная бібліятэчная сістэма» Брэсцкай вобласці за рэалізацыю і стварэнне электроннай базы даных «Зямля яднае і ўзбагачае: гісторыя сельскіх гаспадарак Ляхавіччыны». Рэсурс змяшчае інфармацыю аб калгасах, што існавалі на тэрыторыі Ляхавіцкага раёна ў час БССР, і аб сучасным стане сельскай гаспадаркі: назвах калгасаў, іх месцазнаходжанні, датах заснавання, аб'яднання і закрыцця, аб кіраўніках і ўдзельніках калгасаў, іх дасягненнях. База даных складаецца з некалькіх раздзелаў: «Гісторыя», «Калгасы», «Пэрсаналі», «Кіраўнікі», «Сучаснасць» – і апублікаваная на сайце Ляхавіцкай раённай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы.

Работы Чурлэнскай сельскай інтэграванай бібліятэкі Мінскай вобласці і Астрынскай гарпасялковай бібліятэкі Гродзенскай вобласці

Сярод бібліятэк, якія размешчаны ў сельскай мясцовасці, першае месца заняла Астрынская гарпасялковая бібліятэка ДУК «Шчучынская раённая бібліятэка імя Цёткі» Гродзенскай вобласці за рэалізацыю праекта «Экспедыцыя памяці» (2022–2023) па зборы матэрыялаў пра генацыд беларускага народа на тэрыторыі Астрынскага сельскага савета, стварэнне інтэрактыўнай карты «Взгляд в історію Острино» і вirtualнай Кнігі Памяці «І зноў памяць вяртаецца да вайны». Бібліятэкар сабрала інфармацыю ў розных відах і фармаатах: рукапісныя ўспаміны ветэранаў, відэаўспаміны, копіі дакументаў з сямейных архіваў: фатаграфіі, дзённікі, лісты, паштоўкі, артыкулы з газет, узнагародныя пасведчаны і г.д. Унікальныя па сваім змесце матэрыялы пастаянна запатрабаваны настаўнікамі, краязнаўцамі, вучнямі, мясцовымі жыхарамі.

ЗА ПАДТРЫМКУ І РАЗВІЦЦЁ ЧЫТАННЯ

У гэтай намінацыі спаборнічала дзевяць работ. Першае месца сярод гарадскіх і раённых бібліятэк прысуджана Навагрудскай раённай бібліятэцы Гродзенскай вобласці за папулярныя зборнікі і чытання з дапамогай серыі культурных дыялогаў, якія прайшлі ў межах асветніцкага праекта «Вялікія кнігі – Вялікія справы». Мэтаі ініцыятывы стала папулярныя зборнікі дасягненняў

Навагрудскага раёна ў спалучэнні з адметнымі выданнямі сацыяльна значнай літаратуры Беларусі. Кожнае мерапрыемства ўключала дыялог з запрашэннем людзей і прэзентацыю кніг з аглядам літаратуры па пэўных кірунках дзейнасці, справа якіх мела вялікае значэнне для развіцця раёна, вобласці, грамадства ў цэлым. На такіх сустрэчах збіралася мазаіка для вялікага панно Навагрудскі «Букет Міру» ў выглядзе кветак і значных падзей, у выніку чаго атрымалася сімвалічнае адлюстраванне прафесійнай дзейнасці навагрудчан.

Сярод бібліятэк, размешчаных у сельскай мясцовасці, найлепшай прызнана Махаўская сельская бібліятэка дзяржаўнай установы культуры «Магілёўская раённая сетка публічных бібліятэк» Магілёўскай вобласці за ажыццяўленне доўгатэрміновага літаратурна-творчага праекта «Бабуліна казка на падушках», мэтай якога з'яўляецца знаёмства дзяцей малодшага школьнага ўзросту з беларускімі народнымі традыцыямі праз музейныя экспанаты, рэканструкцыі абрадаў, найлепшыя ўзоры класічнай і сучаснай дзіцячай літаратуры на беларускай мове. У рамках праекта для маленькіх удзельнікаў мерапрыемстваў пашыты палушкі, на якіх зручна і камфортна сядзець падчас заняткаў, што праходзяць у этнаграфічным пакоі бібліятэкі «Прадметы даўніны».

ЗА НАВАЦЫ І ГАЛІНЕ БІБЛІЯТЭЧНАЙ СПРАВЫ

Тут прэзэнтаўта на перамогу было восем. На першым месцы сярод гарадскіх і раённых бібліятэк – Салігорская раённая цэнтральная бібліятэка Мінскай вобласці за стварэнне і рэалізацыю патрыятычнага праекта «Сірэневы код Солигорска». Падчас ажыццяўлення задуму выкарыстоўваліся інавацыйныя формы работы: сацыял-эстафеты, краязнаўчыя батлы, інтэрактыўныя гульні, анлайн-уроки. Ініцыятыва накіраваная на фарміраванне ў падрастаючага пакалення пачуцця любові да Радзімы, адказнасці за лёс краіны, далучэнне да гістарычных і культурных каштоўнасцей, традыцый свайго народа, захаванне памяці аб земляках, ве-

тэранах Вялікай Айчыннай вайны. Бібліятэкарамі распрацаваны сацыяльна-пазнавальны аўдыятур «Прыглашаем у DREVograd!», змест якога ўтрымлівае цікавыя і ўнікальныя матэрыялы, захапляльныя гісторыі аб кожнай расліне, аўтарскія фота.

Сярод бібліятэк, што размешчаны ў сельскай мясцовасці, выклікала найбольшую цікавасць у журы і стала пераможцам Адэльскай сельскай бібліятэка – цэнтр краязнаўства і турызму ДУК «Гродзенскі раённы культурна-інфармацыйны цэнтр» Гродзенскай вобласці за пашырэнне турыстычнай прывабнасці мясцовасці, доступ насельніцтва і гасцей аграгарадка да інфармацыйных рэсурсаў з выкарыстаннем традыцыйных і найноўшых бібліятэчна-інфармацыйных тэхналогій у межах краязнаўчага праекта «Ад вытокаў у будучыню». Адзначаны і намаганні па стварэнні вirtualнай інтэрактыўнай карты «Мясцічка, якое было горадам. Падарожжа па аграгарадку Адэльск» – структураванага інфармацыйнага комплексу мясцовых матэрыялаў, якія дазваляюць забяспечыць арганізацыйнае, інфармацыйнае суправаджэнне мерапрыемстваў. Вялася плённая праца і дзеля адкрыцця музейна пакоя драўняных музычных інструментаў, агульнай колькасць якіх складае больш за 130 экспанатаў.

ДА НОВЫХ ЗДЗЯЙСНЕННЯЎ І ПЕРАМОГ

Конкурс завершаны, вылучаны лепшыя з лепшых бібліятэкі нашай краіны за 2023 год у справе развіцця нацыянальнай культуры, прапаганды яе здабыткаў, зборанні і распаўсюджванні фальклорна-этнаграфічнай спадчыны. Удзельнікі зноў здзівілі, захапілі і зацікавілі членаў журы, падзяліліся сваімі перспектывнымі напрамкамі і набылі каштоўны прафесійны вопыт, які спатрэбіцца ў рабоце і пры падрыхтоўцы матэрыялаў да наступнага, XXXIII Рэспубліканскага конкурсу «Бібліятэка – асяродак нацыянальнай культуры».

Вольга КАКШЫНСКАЯ, галоўны бібліятэкар навукова-даследчага аддзела бібліятэказнаўства Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі

(Працяг. Пачатак — у “К” №1 ад 05.01.2024)

Афіша фільма, 1968

Дзяцінства, якое забрала вайна

Да дзвюх знамянальных дат — 100-годдзя беларускага кіно і 80-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў — у студзені мы далі старт праекту “Векапомнае праз кінакадр”. Падрыхтаваны сумесна з Музеем гісторыі беларускага кіно — філіялам Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь і айчыннымі кіназнаўцамі, ён расказвае аб знакавых вайсковых стужках “Беларусьфільма”.

Сярод пранізлівых гісторый пра Вялікую Айчынную асаблівае месца займаюць сюжэты вайнага дзяцінства. Аўтары, чыё сталенне прыпала на перыяд крывавых 1940-х, як ніхто ведаюць, праз што давляло прысці дзецям і падлеткам, якіх пазбавілі не толькі бесклапотнага часу, але і самых блізкіх людзей. Адна з цэнтральных карцін беларускага кінамастацтва, што раскрывае глыбокі псіхалагізм вымушанага сталення, стужка Ігара Дабралюбава “Іван Макаравіч” (1968).

Сярод пранізлівых гісторый пра Вялікую Айчынную асаблівае месца займаюць сюжэты вайнага дзяцінства. Аўтары, чыё сталенне прыпала на перыяд крывавых 1940-х, як ніхто ведаюць, праз што давляло прысці дзецям і падлеткам, якіх пазбавілі не толькі бесклапотнага часу, але і самых блізкіх людзей. Адна з цэнтральных карцін беларускага кінамастацтва, што раскрывае глыбокі псіхалагізм вымушанага сталення, стужка Ігара Дабралюбава “Іван Макаравіч” (1968).

ПАДЛЕТАК СА СТРЫЖНЕМ

Будучы прызнаны майстар беларускага кінамастацтва, імя якога будзе неадручна звязана з самай вядомай

галоўны герой разам з маці адпраўляецца на Урал. Падчас аднаго з прыпынкаў цягнік бамбаць, і мама Вані гіне. Хлапчук адзін завяршае доўгі і складаны шлях да Урала, дзе знаходзіць новых сяброў, якія робяць яго сям’ёй: спачатку дзядзьку Кузю, які працуе апаратарам, а потым бабулю і Ляльку. Ваня вымушаны рана пасталець, каб узяць на сябе ролю кіраўніка сям’і, таму ён ідзе на завод. Новае жыццё робіць падлетка не па гадах сур’ёзным, і ў вачах людзей ён больш не Ваня, а Іван Макаравіч.

Выканаўцу на галоўную ролю аўтары шукалі доўга, бо патрэбны быў падлетак з унутраным стрыжнем. Пошукі праходзілі ў Беларусі і Расіі, але ўдача ўсміхнулася стваральнікам фільма ў Адэсе. Рэжысёр успамінаў: “Шмат хлапчукоў прайшло перад нашымі вачыма. І вось ледзь у Адэсе быў абвешчаны конкурс. Да нас пацягнуліся дзеці. Сярод іх апынуўся Віця Махонін. Зірнуўшы на яго, мы ўсе ў адзін голас заявілі: “Ён”. Для юнага акцёра гэтая роля стала першай і... адзінай. І хоць далейшы лёс Віктар Махонін не звязаны з вялікім кіно, яго вобраз Івана Макаравіча запомніцца ўсім прыхільнікам савецкага вайнага кінамастацтва сваёй натуральнасцю і дакладнасцю.

— Віця Махонін сам па сабе быў ірышчым і са складаным характарам, што сфармаваўся ў цяжкім вулічным дзяцінстве. Але менавіта ён прымусіў павярнуць, што паважлівае “Іван Макаравіч” далі яго герою нездарма. Тут рэжысёр, будучы сам акцёрам, дакладна трапіў у цэль, — дзеліцца меркаваннем кінакрытык, кандыдат мастацтвазнаўства Антаніна Карпілава.

У фільме таксама знялася Ірына Бразгоўка, для якой карціна стала трэцяй пад кіраўніцтвам Ігара Дабралюбава. Эпізадычную ролю бацькі Івана выканаў народны артыст СССР Мікалай Яроменка, а вобраз маці ўвасабіла заслужаная артыстка РСФСР Тамара Логінава.

МАСТАЦКІЯ РАШЭННІ

“Іван Макаравіч” хоць і апавядае аб складаным дзяцінстве ў вайсковых рэаліях, усё ж нясе ў сабе шмат цяпла. У асяроддзі, створаным вакол асірацелага Вані, адзін за адным узнікаюць вобразы кляпатыных дарослых, якія хоць на кароткі час, але дазваляюць галоўнаму герою забыцца пра бытавы няглед і пабыць простым дзіцем.

У карціне прасочваюцца прыкметы якой мастацкай мовы. На экране раз-пораз узнікаюць кантрасныя кадры, якія рэзка змяняюць

настрой гісторыі. Як лічыць Антаніна Аляксееўна, шмат чым гэта заслуга таленавітага аператара Дзмітрыя Зайцава:

— Зайцаў стварыў арганічную фактуру пралогу, дзе ёсць кантрас мірнага жыцця і пачатку вайны. Абсалютна дакументальна выглядаюць кадры гарадскога двара: сядзіць мама з малымі на руках, мужчыны гуляюць у дамино, а дзятва — у мяч. І раптам узнікае ўнікальная сцэна, якая жорстка праводзіць рысу паміж дзвюма рэальнасцямі: жанчына бязгучна крычыць праз аконнае шкло: “Вайна! Вайна!” Сітуацыю канцэпцыйна, аднак, па словах Антаніны Карпілавай, “фільм Ігара Дабралюбава нясе сваю інтанацыю, таму не згубіўся ні ў бліскавай панараме беларускага аўтарскага кіно 1960-х, ні ў маштабе стагадовага гісторыі нашага кінамастацтва”. — Стужка нясе шчырыя пачуцці і перажыванні юнай душы, узрушанай карэннымі пераломамі ў сваім неакрэплым жыцці. І глядзіцца цалкам сучаснае дзешчоку нас. Твар героя немагчыма забыць.

НЕ ПАДОБНЫ ДА ІНШЫХ

Шчырая праца выдатных беларускіх кінамастацтвафістаў была адзначана некалькімі ўзнагародамі. У

Кадры з фільма

1970 годзе карціна атрымала Першую прэмію за найлепшы фільм для дзяцей і юнацтва на IV Усеаюзным кінафестывалі ў Мінску і прэстыжную Гран-пры “Сярэбраная Мінерва” на XXII Міжнародным кінафестывалі дзіцячых фільмаў у Венецыі. Аўтары фільма Ігар Дабралюбаў, Дзмітрый Зайцаў і мастак-пастаноўшчык Уладзімір Дзяменцьеў былі адзначаны прэміяй ЦК ЛКСМБ у галіне кінамастацтва.

У гісторыю беларускага і сусветнага кінамастацтва карціна ўвайшла нароўні з праз аконнае шкло: “Вайна! Вайна!” Сітуацыю канцэпцыйна, аднак, па словах Антаніны Карпілавай, “фільм Ігара Дабралюбава нясе сваю інтанацыю, таму не згубіўся ні ў бліскавай панараме беларускага аўтарскага кіно 1960-х, ні ў маштабе стагадовага гісторыі нашага кінамастацтва”. — Стужка нясе шчырыя пачуцці і перажыванні юнай душы, узрушанай карэннымі пераломамі ў сваім неакрэплым жыцці. І глядзіцца цалкам сучаснае дзешчоку нас. Твар героя немагчыма забыць.

Яўгенія ГАБЕЦ
Фота з фонду Музея гісторыі беларускага кіно

Ганарымся кожным

Дзяржынскай дзіцячай школе мастацтваў — 65

Гэта ўстанова адукацыі — шматузрунневая, што дае дзецям магчымасць навучання з 4 гадоў. Напрамкі дзейнасці — музычны, харэаграфічны і мастацкі. Функцыянуюць 9 аддзяленняў. Настаўнікаў і канцэртмайстраў — 58. У школе займаецца больш за 630 вучняў.

Гран-пры прысудзіла журы ў ўзорнаму ансамблю скрыпачоў “Кантабіле” на Міжнародным конкурсе мастацтваў “Grodno Star”. Узорны харавы калектыў “Праменьчык” удастоены дыплама I ступені ў V Міжнародным вакальна-харавым фестывалі-конкурсе “Песні, апаленыя вайной”. А ўзорны харэаграфічны ансамбль “Крутагорачка” перамог у рэспубліканскім конкурсе харэаграфічнага мастацтва “Рго движение” і ў IX Міжнародным фестывалі-конкурсе мастацтваў “Talent time SPRING-2024”. Дыплом Гран-пры Міжнароднага конкурсу інструментальнага выканальніцтва “Музычныя світанак” (г. Масква) стаў фінальным дасягненнем конкурснай дзейнасці навучальнага года другакласніка-цымбаліста Яраслава Мельнікава.

ЦЭНТР ПРЫЦЯГНЕННЯ

Дзяржынская ДШМ — цэнтр рэгіянальнага металычнага аб’яднання, у які ўваходзяць дзіцячыя школы мастацтваў Дзяржынскага, Стаўбцоўскага, Уздзенскага і Мінскага раёнаў. На яе базе праводзяцца рэгіянальныя туры конкурсаў і фестываляў, метадычныя семінары, творчыя сустрэчы з вядучымі дзеячамі культуры рэспублікі.

Да прыкладу, сёлета дзесяцігоддзе адзначыў адкрыты рэгіянальны фестываль-конкурс патрыятычнай і песні “Крутагорскія зарнішчы”, асноўная ідэя якога — патрыятычнае выхаванне дзяцей і моладзі праз вакальна-песенную творчасць. Адкрыты рэгіянальны фестываль-конкурс інструментальнай беларускай музыкі “Дзяржынскі куфэрак” рэалізуецца ў рамках праекта “Беларуская музычная спадчына — дзецям”. Дырэктар школы Ірына Касцюк упэўнена: праз яго ўдасца не толькі выявіць талена-

вітых навучэнцаў, але і папулярызаваць творчасць сучасных айчынных кампазітараў і далучаць хлопчыкаў і дзяўчынак да найлепшых традыцый беларускай прафесійнай музычнай культуры.

ЗАЛАТЫ ФОНД ШКОЛЫ

Трыццаць пяць гадоў працуе ў школе настаўнік мастацкага аддзялення Уладзімір Шчарбін, Заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь, член Саюза мастакоў Рэспублікі Беларусь, член Міжнароднай асамблеі дзіцячай творчасці, Ганаровы жыхар Дзяржынска. Створаная ім “Школа ранняга развіцця” для дзяцей 4-гадовага ўзросту заваявала 15 узнагарод міжнароднага ўзроўню. Уладзімір Іванавіч — аўтар шматлікіх праектаў і кніг. Шматгадовая плённая праца педагога адначасна Ганаровымі граматамі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь і інш. За выдатны дасягненні ў прафесійнай дзейнасці, значны асабісты ўклад у развіццё духоўнага і інтэлектуальнага патэнцыялу, культурнай спадчыны беларускага народа ў 2011-м Уладзімір Шчарбін узнагароджаны медалём Францыска Скарыны.

Дзяржынская ДШМ вылучаецца тым, што большая частка педагогічнага складу — яе былыя вучні, якія захоўваюць і памнажаюць традыцыі роднай установы. Сярод іх — Уладзімір Хаменка, адзін з першых выпускнікоў духовага аддзялення. Ён усё жыццё прапрацаваў у сваёй школе і падрыхтаваў шмат навучэнцаў для далейшага паступлення ў ССНУ і ВДУ, кіраваў духовымі калектывамі горада.

Піяністка Вольга Палітанская пасля вучобы ў Дзяржынскай ДШМ скончыла Маладзечанскае музычнае вучылішча імя М. Агінскага, БДАМ і там жа — магістратуру і аспіран-

туру; кандыдат мастацтвазнаўства. Зараз — дацэнт кафедры музычна-педагагічнай адукацыі БДПУ. З’яўляецца старшынёй і членам журы розных фестываляў і конкурсаў, а таксама аўтарам фестывалю-конкурсу беларускай музыкі “Дзяржынскі куфэрак”.

АДДАНАСЦЬ СПРАВЕ

Дзяржынскую школу мастацтваў з 2021 года ўзначальвае яе выпускнік-скрыпач Ірына Касцюк. Яе прыступкі музычнай адукацыі — Баранавіцкае музычнае вучылішча і БДУКМ. Будучы студэнткай, працавала ў Негарэальскай ДШМ, што стала карысным досведам для будучага кіраўніка.

Пасля заканчэння ўніверсітэта ў Ірыны Уладзіміраўны была магчымасць застацца ў сталіцы — іграць у аркестры. Але яна зрабіла выбар на карысць роднага Дзяржынска. Таленавітага педагога ДШМ заўважылі, і хутка яе прызначылі на пасаду дырэктара. Па словах калег, іх кіраўніца — нястомны генератар ідэй, рэалізацыя якіх робіць дзейнасць вялікага калектыву не толькі эфектыўнай, але і цікавай. Ірына Касцюк шмат часу прысвячае творчасці: яна ўдзельнічае ў арганізацыі аатарскага калектыву “Пастараль” і заслужанага аатарскага калектыву Беларускага ансамбля народнай музыкі “Спадчына”.

— Для педкалектыву наша школа — больш чым проста навучальная ўстанова. Гэтае месца аб’ядноўвае сяброў і аднадумцаў, тут пануе асабліва творчая атмасфера, сюды заўсёды хочацца вяртацца. Ганаруся кожным супрацоўнікам, нашымі вучнямі і выпускнікамі! — гаворыць дырэктар.

Святлана ЧЭКАЛАВА
Фота з архіва ўстановы

Выступленне кожнага творчага калектыву Дзяржынскай ДШМ выклікае ў глядачоў захапленне

Заслужаны аатарскі калектыў Рэспублікі Беларусь ансамбль старажытнай беларускай музыкі “Пастараль”

Уладзімір Шчарбін з вучнямі

На пляцоўцы Зэльвенскага раёна

Да вытокаў

Абласны фестываль традыцыйнай культуры "Скарбы Гродзеншчыны" чарговы раз сабраў захавальнікаў спадчыны з усяго Панямоння.

У конкурсе фальклорнага мастацтва "Галасы продкаў жывуць у нашых сэрцах" паўдзельнічалі самадзейныя калектывы з розных куткоў Гродзеншчыны. Яны выканалі абрадавыя і пазаабрадавыя песні, танцы і найгрышы, уласцівыя іх мясцовасці. Атрымаць майстар-клас па побытавых танцах ахвочыя змаглі на пляцоўцы "Танцавальная веселяніца".

У парку Жылібера разгарнулася маштабная выстава-прэзентацыя элементаў нематэрыяльнай спадчыны Гродзеншчыны. Майстры з розных куткоў рэгіёна шчодро дзяліліся яркімі набыткамі. Рознакаляровыя пасілкі і бялюткія ручнікі, гліняныя посуд і саламяныя фігуркі, тэкстыльныя лялькі і вышнінкі: у кожным вырабе — досвед пакаленняў і цяпло рук.

▲ Гасцей вітае ваўкавыскі падворак

Прадстаўнікі Лідчыны дэманстравалі прыклады белаўзорыстага ткацтва. Гэтыя палотны вылучаюцца далікатнай фактурнасцю і тонкасцю. Колькі такіх вырабы былі ў шырокім ужытку па ўсім Панямонні, аднак цяпер практыка ткацтва ў вёсках амаль спынілася. Даўнія тэхналогіі ажывілі адмыслоўцы Лідскага раённага цэнтру культуры і народнай творчасці. Адметна, што працуюць яны на кроснах, атрыманых у спадчыну ад старэйшых майстроў.

Культработнікі Ваўкавышчыны прэзентавалі вясельны каравай свайго краю. Комплекс ведаў і навукаў па яго вырабе мае статус гісторыка-культурнай каштоўнасці. У аздабленні каравая выкарыстоўваюць матывы прыроднай красы. Каравай абкручваюць касой з цеста, а ў цэнтры размяшчаюць фігуркі накіштат шышчак, вецчак і птушчак розных памераў.

Удзельнікі фестываля са Свіслацкага раёна з гонарам распавядалі пра по-

разаўскую банкуху — кандытарскі выраб з яечнага цеста, які гатуецца ля адкрытага жару ў печы. Найчасцей яго выпякалі адмыслова для вясельнага стала.

Каб хапіла сіл на скокі — усялякая смаката па даўнейшых рэцэптах. На кожным падворку гасцей шчодро частавалі традыцыйнымі ласункамі. Цэнтральнае месца на сталах занялі стравы з таркаванай бульбы: драчнікі, бабка, картапяльнікі, калудны. Тое не дзіва, бо традыцыі іх прыгатавання і спажывання маюць статус гісторыка-культурнай каштоўнасці Беларусі.

Балазе яшчэ засталіся з намі носьбіты традыцыйнай культуры. Яны памятаюць колішнія вечарыны з песнямі ды танцамі, цяжкую працу. Неацэнныя іх намаганні перадаць веды і навыкі маладзейшым. Яны актыўна ўдзельнічаюць у розных фестывалах, ахвотна ездзяць у творчыя камандзіроўкі за дзясяткі кіламетраў.

З такіх рупліўцаў — Антаніна Пенцак з Галынікі Зэльвенскага раёна. Жанчына мае ганаровае званне "Народны майстар Рэспублікі Беларусь". Прасці і ткаць яна навучылася ў маленстве ад мамы. Колькі дываноў і даражак з мудрагелістымі ўзорамі вырабіла за ўсё жыццё, немагчыма паллічыць нават прыкладна. І цяпер Антаніна Пятроўна нярэдка садзіцца за кросны. Паранейшаму ніткі яна робіць сама, фабрычнымі не карыстаецца. Акрамя таго, майстрыха цудоўна вышывае крыжыкам і глэдзю. Прывучаць да рукадзелля маладзейшых — за часце для яе.

Данііл ШЫКА
Фота аўтара

Па старонках календара

■ **13 верасня** 1961 года нарадзіўся Алег Алегавіч Жугда — тэатральны рэжысёр. Заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі. Уладальнік медаля Францыска Скарыны. Галоўны рэжысёр Гродзенскага абласнога тэатра лялек.

■ **15 верасня** з'явіўся на свет Арлен Міхайлавіч Кашкурэвіч (1929—2013) — мастак-графік. Народны мастак Беларусі. Лаўрэат Дзяржаўнай Прэміі БССР. Заслужаны дзеяч мастацтваў БССР. Сярод прац станковай графікі серыі "Партызаны", "Купаліна", "Блакада", ілюстрацыі да "Новай зямлі" Я. Коласа, "Песні пра зубра" М. Гусоўскага, "Фаўста" Э. В. Гётэ і інш.

■ **15 верасня** нарадзілася Бэла Амаўна Масумян (1937—2020) — актрыса. Народная артыстка Беларусі. З 1961-га — артыстка Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя М. Горькага, у якім служыла амаль 60 гадоў.

■ **16 верасня** з'явіўся на свет Барыс Іванавіч Луцэнка (1937—2020) — тэатральны рэжысёр. Заслужаны дзеяч мастацтваў БССР. Народны артыст Беларусі. Уладальнік медаля Францыска Скарыны і спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь "За духоўнае адраджэнне". Працаваў у Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Я. Купалы, Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя М. Горькага, Тэатры-студыі кінаакцёра.

■ **17 верасня** нарадзіўся Сяргей Рыгоравіч Раманаў (1914—2011) — мастак. Заслужаны дзеяч мастацтваў БССР. Сярод асноўных твораў — аркушы "У партызанскай зямлянцы", "Першы дзень Савецкай улады ў Мінску", "Подзвіг Мікалая Гастэлы", "К. Заслонаў у эпоху ст. Орша"; серыі "Рэвалюцыйны Мінск" і "Партызаны Беларусі", шэраг карцін пра народных мсціўцаў Вялікай Айчыннай вайны.

■ **19 верасня** з'явіўся на свет Леанід Рыгоравіч Рахленка (1907—1986) — акцёр, рэжысёр. Народны артыст БССР і СССР. Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР. У 1929—1981 гадах працаваў у Беларускім тэатры імя Я. Купалы, дзе ў 1937—1941 гадах займаў пасаду мастацкага кіраўніка. Адначасова ў 1956—1958 і 1967—1969 гадах быў мастакім кіраўніком студыі пры тэатры.

Партнёрства: працяг

Свяжская экспазіцыя наведла Мінск

Мабільная выстава "Мастак — кніга — тэкст" музея-запаведніка "Востраў-град Свяжск" працуе з 3 верасня ў Літаратурным музеі Петруся Броўкі. Наведаць часовую экспазіцыю можна да 6 кастрычніка.

Прадстаўлены праект — працяг партнёрства, распачатага ў 2010-х. Першым этапам было стварэнне ў Свяжску Музея археалагічнага дрэва "Татарская слабка" з выкарыстаннем вопыту беларускага "Бярэзца", а летась у горадзе прэзентавалі мабільную экспазіцыю "Пятрусь Броўка. Маё XX стагоддзе".

— За апошнія тры гады мы падпісалі больш за 20 пагадненняў з установамі Расіі, — адзначаў дырэктар Музея гісторыі беларускай літаратуры Сяргей Усік. — Нядаўна завяршылася праца над выставай "Жыццё ў слове" для Дзелавага і культурнага комплексу пасольства Рэспублікі Беларусь у Маскве ў рамках святкавання Дня беларускага пісьменства.

Што да новай экспазіцыі, "Мастак — кніга — тэкст" уключае копіі твораў 16-ці сучасных мастакоў-графікаў з Расіі, Беларусі, Украіны, Арменіі, Мексікі, Індыі. Упершыню яны ўбачылі свет на Казанскім міжнародным біенале "Вершнік" у 2015-м і затымступілі ў фонды Музея-запаведніка.

Сярод карцін, кожная з якіх увасабляе асобны літаратурны вобраз, сустракаюцца ілюстрацыі да фальклорных тэкстаў, рускай і замежнай прозы і паэзіі (напрыклад, працы паводле "Калымскіх апавяданняў" В. Шаламава і верша "Акно" М. Цвятавай), эскізы афармлення кніг, эскізы на комплексную пасольства Рэспублікі Беларусь у Маскве ў рамках святкавання Дня беларускага пісьменства.

Некаторыя з карцін напісаны ў духу дакладнай перадачы этнаграфічных элементаў і асаблівасцей, іншыя — прыклад сімвалічнай і алегарычнай трактовкі. Адкрыццё свяжскай мабільнай экспазіцыі ў Мінску — важны крок да пашырэння геаграфіі музейнага супрацоўніцтва. Наступным этапам, па словах Сяргея Усіка, стане прэзентацыя на прасторах Кітайскай Народнай Рэспублікі выставы, прысвечанай літаратарам-франтавікам Вялікай Айчыннай вайны. Менавіта такія міжнародныя праекты, як заўважыў дырэктар музея, даюць магчымасць якасна разнастаіць і ўзбагаціць культурнае жыццё беларускага грамадства.

Віалета ГРЫНКЕВІЧ
Фота аўтара

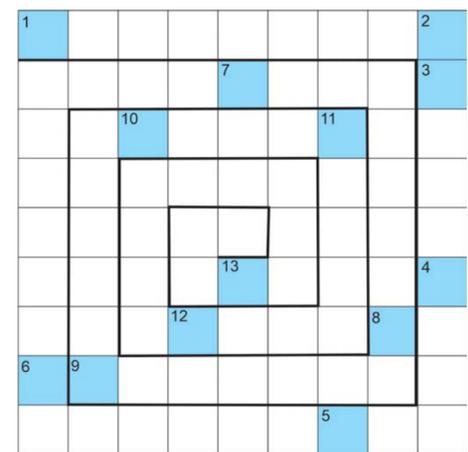
На прэм'еру!

Чытач, які першым дашле правільныя адказы на чайнворд, атрымае магчымасць убачыць творчы праект "Патэтычны дзёнік памяці". Прэм'ера адбудзецца ў Вялікім тэатры Беларусі 27 верасня ў 19.00. Шчасліўшычку дастанецца прапашальны білет на дзве персоны.

Паважаныя падпісчыкі! Дасылайце свае адказы ў выглядзе фота (старонка друкаванай версіі газеты з запўненым чайнвордам) на адрас электроннай пошты reklama@kultura-info.by ці ў Viber 8 029 8233532 да 23 верасня.

Разгадаць чайнворд дапаможа газета "Культура" №36 ад 6 верасня.

1. Адкрыццё новага комплексу Мінскага дзяржаўнага мастацкага каледжа імя А.К. Глебава.
2. ... Рустэм.
3. Музыкант, спявак, кампазітар са Шчучыншчыны.
4. Музей, дзе праходзяць "Таямніцы палацавых прыёмаў".
5. Медыйны спектакль "... Фантасмагорыя".
6. Краіна-ўдзельніца XXVIII Міжнароднага тэатральнага фестывалю "Белая Вежа".
7. Прадстаўнікі гэтай краіны прынялі ўдзел у панэльнай дыскусіі "Крэатыўныя індустрыі будучыні".
8. Прозвішча даследчыка, які пісаў пра Ігнаша Корвін-Мілеўскага.
9. Опера ў 2-х дзеях на сцэне Вялікага тэатра.
10. Мінск, пр-т Незалежнасці, 77.
11. Экскурсія "Захаваная ...", якая адбылася ў Магілёўскім мастацкім музеі імя Масленікава.
12. Твор, на якім мастак намаляваў самога сябе.
13. Першы ўрок... "Нам ёсць чым ганарыцца, нам ёсць што берагчы!".

Афіша з 13 па 20 верасня

- НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**
г. Мінск, вул. Леніна, 20, тэл.: 8 017 3970163 (экскурсійнае бюро)
- Пастаянныя экспазіцыі.
 - Выстава "Вяўленчае мастацтва Мардовіі", арганізаваная пры ўдзеле Мардоўскага рэспубліканскага музея выяўленчых мастацтваў імя С. Д. Эрзі і Саюза мастакоў Рэспублікі Мардовія. **Да 29 верасня.**
 - Выстава "І ты закрасуеш, наш Мінск старадаўні". Аблічча горада на творах пачатку XX стагоддзя — 1968 года. **Да 6 кастрычніка.**
 - Выстава "Сімвалы, атрыбуты і алегорыі ў мастацтве Беларусі XVII—XIX стст.". **Да 13 кастрычніка.**
 - Выстава "Плынь часу". Жывапісныя і скульптурныя творы беларускіх мастакоў — юбіляраў 2024 года. **Да 21 кастрычніка.**
 - Выстава "Іконы Веткі. Спас Нерукатворны. Творы са збору Веткаўскага музея стараабрадніцтва і беларускіх традыцый імя Ф. Р. Шклярава". **Да 27 кастрычніка.**
 - Экскурсіі: "Самыя-самыя..." (6+), "Якога колеру зіма?" (6+), "Казкі Усходу" (10+), "Міфы Старажытнай Грэцыі і Рыма" (10+), "Партрты даўняй мінулай пакаленняў..." (10+), "Пляч моў каханьня" (16+), "Жаночы партрэт" (16+), "Мінск у музеі" (16+). Праводзяцца заўсёды.

г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а, тэл.: 8 017 3637796, 8 017 3588878

- МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА 1-Й ПАЛОВЫ XIX СТ."**
- Пастаянныя экспазіцыі.
 - Праграма "Кафляныя «люстэркі» шляхецкай сядзібы". Праводзіцца заўсёды.
 - Квэст "Таямніцы старажытнай сядзібы". Папярэдні запіс. Праводзіцца заўсёды.
 - Квэст "Пошукі мінулага". Праводзіцца заўсёды.
 - Экскурсія "Інтэр'ер шляхецкай сядзібы". Папярэдні запіс. Праводзіцца заўсёды.
 - Экскурсія "Шлях мастака Валенція Ваньковіча". Папярэдні запіс. Праводзіцца заўсёды.
 - Экскурсія "Сядзібы партрэт". Папярэдні запіс. Праводзіцца заўсёды.

- МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА**
Мінскі р-н, Астравышка-Гарэлоцкі с/с, в. Ахольца, вул. Іванавіцкая, 17б, тэл.: 8 017 5074468
- Пастаянныя экспазіцыі.
 - Выстава "Традыцыйная беларуская кераміка". Творы з фонду Нацыянальнага мастацкага музея і Івянецкага музея традыцыйнай культуры. **Да 27 кастрычніка.**
 - Батлечны спектакль. Праводзіцца заўсёды.
 - Майстар-клас "Саломаліценне". Праводзіцца заўсёды.
 - Майстар-клас "Лялька-мотанка". Праводзіцца заўсёды.
 - Майстар-клас "Ткацтва". Праводзіцца заўсёды.

- МУЗЕЙ В. К. БЯЛЫНЦКАГА-БІРУЛІ**
г. Магілёў, вул. Ленінская, 37, тэл.: 8 0222 650203, 8 0222 658800
- Пастаянныя экспазіцыі.
 - Art-lectorium "Эразмелеае мастацтва". Праводзіцца заўсёды.

Падрабязней на сайце artmuseum.by альбо па тэлефонах 8 0222 650203, 8 0222 658800.

**МАГІЛЁўСКИ АБЛАСНЫ
ДРАМАТЫЧНЫ ТЭАТР**

г. Магілёў, вул. Першамайская, 7,
тэл.: 8 0222 656604 (каса),
сайт: mdrama.by

- Камедыя ў 2 дзеях **“Тарцюф” (16+)**. 13 верасня ў 18.30.
- Музыкальная казка ў 1 дзеі **“Дзюймовачка” (0+)**. 14 верасня ў 12.00.
- Трагедыя па матывах камедыі **“Дон Жуан” (16+)**. Прэм’ера. 14 верасня ў 18.30.
- Казачны атракцыён у 2 дзеях **“Па шчулакавай волі” (6+)**. 15 верасня ў 12.00.
- Вадэвіль у 2 дзеях **“Бяда ад пяшчотнага сэрца” (12+)**. 15 верасня ў 18.30.
- Спектакль-канцэрт, заснаваны на рэальных падзеях з лістоў франтавіка **“Проста ты ўмела чакаць...” (12+)**. Прэм’ера. 17 верасня ў 18.30.
- Памылка доступу ў 1 дзеі **“Гэта ўсё яна” (18+)**. 18 верасня ў 18.30.
- Драма **“Калігула” (18+)**. 19 верасня ў 18.30.
- Містычная трагікамедыя ў 1 дзеі **“Старасвецкія памешчыкі” (16+)**. 20 верасня ў 18.30.

УНП 700184039

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-
КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК
“НЯСВІЖ”**

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19,
тэл.: 8 01770 20602, 8 01770 20660,
8 029 5518051, 8 029 1903149

Палацавы ансамбль

- Тэатралізаваная экскурсія **“Таямніцы палацавых прыёмаў”**. 14 верасня з 13.00.
- Тэатралізаваная экскурсія **“Тэатральны экспромт у Нясвіжскім замку”**. 15 верасня з 13.00.
- Канцэртная праграма, прымеркаваная да Дня народнага адзінства **“Вялікі народ, калі народ адзіны”**. Цэнтральны двор Палацавага ансамбля. 17 верасня ў 16.00.
- Часовая экспазіцыя **“Ператвораныя ў попел. Генацыд беларускага народа на тэрыторыі Нясвіжскага раёна ў гады вайны”**. Да 13 кастрычніка.
- Выставачны праект **“Прыгажосць і мода. XIX–XXI стагоддзі”**. Да 20 кастрычніка.
- Экспазіцыя **“Цудатворная Жыровіцкая ікона Божай Маці ў камені”**. Аўтар праекта А. Папельскі. Малая выставачная зала. Да 18 лістапада.
- Выстава **“Маджарскія: армянскі род у гісторыі Беларусі”**. Калекцыйныя залы “Слуцкія паясы”. Да 31 снежня.
- Міжнародны выставачны праект **“Castrum doloris. Пахавальныя цырыманіалы нясвіжскага двара”**. У складзе пастаяннай экспазіцыі.
- Квэст **“Палацавыя таямніцы”**.
- Виртуальныя выставы: **“Ператвораныя ў попел. Генацыд беларускага народа на тэрыторыі Нясвіжскага раёна ў гады вайны”**, **“Нясвіж – здабытак сусветнай культуры”**, **“Разбуральны след вайны ў архітэктуры Нясвіжа”**, **“Шэдэўры калекцыі і ўнікальныя артэфакты музея-запаведніка «Нясвіж»”**.
- Тэматычныя і аглядныя экскурсіі па гісторыка-архітэктурных помніках і ландшафтных парках Нясвіжа.

Інфармацыйна-касавае цэнтр

- (г. Нясвіж, вул. Гейсіка, 1)
- Экспазіцыя твораў Маргарыты Маніс **“Мінск у Нясвіжы”**. Да 9 кастрычніка.

Архітэктурны помнік “Слуцкая брама”

- (г. Нясвіж, вул. Слуцкая)
- Часовая экспазіцыя **“Колер і святло. 3 гісторыі вітражнага мастацтва”** з фондаў музея-запаведніка. Да 30 верасня.

Пастаянныя экспазіцыі

- **“Гарадское самакіраванне ў Нясвіжы ў XVIII – 1-й палове XIX ст.”**.
- Калекцыя гадзіннікаў XIX–XX стагоддзяў **“Культура часу”**. З фондаў музея-запаведніка.

Мерапрыемствы

- Квэсты: **“Безаблічны артэфакт”**, **“Карта сямі каралеўстваў”**, **“Музейны дэтэктыў”**, **“Музейнае расследаванне”**.
- Культурныя мерапрыемствы: **“Прыём у княгіні”**, **“Дзень нараджэння ў ратушы”** (група да 12 чалавек ад 6 да 11 гадоў).
- Сюжэтна-ролевая развівальная праграма **“Школа шпіёнаў”** (да 25 чалавек).
- Гульня-знаёмства **“Музейка аб музеі”** (група да 25 чалавек ад 4 да 7 гадоў).
- Гульнявая праграма **“Выкрунтасы”** (група да 25 чалавек).

Падрабязнасці па тэлефонах 8 01770 20602, 8 01770 20660 або на сайце niasvizh.by.

УНП 600207920

**БЕЛАРУСКИ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ
ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ
ВАЙНЫ**

г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8,
тэл.: 8 017 2030792, 8 029 1440792,
8 017 3271166

- Пастаянная экспазіцыя.
 - Святочная праграма да Дня народнага адзінства ў ваенна-гістарычным комплексе **“Старая мяжа” (п. Станькава)**. 17 верасня, 13.00 – 17.00. Уваход вольны.
 - Часовая экспазіцыя **“Адзінай памяці верныя”**, прысвечаная 80-годдзю вызвалення Беларусі.
 - Часовая экспазіцыя **“Музей. Час. Памяць”**, створаная ў рамках праекта **“Адкрытыя фонды”**.
 - Запрашаем паўдзельнічаць у творчым конкурсе **“Захоўваем і памятаем”**. Больш падрабязна – на афіцыйным сайце.
 - У продаж паступілі сертыфікаты на наведванне экспазіцыі музея.
- Падрабязнасці ў сацыяльных сетках і на сайце wagmuseum.by.

УНП 100235472

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС “МІР”

г. п. Мір, Карэліцкі р-н,
Гродзенская вобл.,
тэл.: 8 01596 36290,
8 01596 36270

- Пастаянная экспазіцыя.
- Лекцыя-візуалізацыя. **Кожную сераду і суботу.**
- **Сольны канцэрт народнай артысткі Беларусі Наталлі Гайды (12+)**. Партрэтная зала. 14 верасня ў 18.00.
- Квэст **“Таямніца двух куфраў”**. 21 верасня ў 15.30.
- Касцюмаваная выстава **“Гісторыя ў асобах”** Цэнтральнага музея васковых фігур Санкт-Пецярбурга. Да 30 верасня.
- Часовая выстава **“Мір на фота: 100 гадоў ад веку мінулага да дня сённяшняга”**, прымеркаваная да Дня народнага адзінства. Да 11 кастрычніка.
- Экспазіцыя **“Войны XX стагоддзя. Гета ў Мірскім замку”**.
- Аглядныя і тэматычныя экскурсіі.
- Экскурсіі з элементамі тэатралізацыі для дзяцей і дарослых.
- Экскурсія для дваіх **“Інтрыгі Купідона”**.
- Сямейная квэст-экскурсія **“Легенды і паданні Мірскага замка”**.
- Музейныя заняткі для дзяцей сярэдняга школьнага ўзросту: **“Святочная страва для князя па старадаўнім рэцэпце”**, **“Асаблівасці жаночага касцюма XVIII ст.”**, **“Арганізацыя войска і вайсковая справа ВКЛ у XVI ст.”**, **“Печы з каробкавай кафлі XVI–XVII стст. у палацы князёў Радзівілаў”**.

УНП 590201541

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ ЦЭНТР СУЧАСНЫХ
МАСТАЦТВАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**

г. Мінск, вул. Нярасава, 3,
тэл.: 8 017 2350331,
час працы: серада – нядзеля
з 12.00 да 20.00

- Выстава **“Жывыя, пакуль памятаем”**. Па выніках пленэру, прысвечанага 80-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Да 29 верасня.
- Персанальная выстава Захара Кудзіна **“З’ява”**. Да 27 кастрычніка.

г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 47,
тэл.: 8 017 2350332, 8 017 3990978,
час працы: аўторак – нядзеля
з 12.00 да 20.00

- Выстава **“Слоўніковы запас”**. Да 6 кастрычніка.

УНП 192543414

БЕЛАРУСКИ ТЭАТР “ЛЯЛКА”

г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2,
тэл.: 8 0212 669077 (каса)

- **Малюнічая казка ў 1 дзеі “Як куранятка голас шукала” (0+)**. Спектакль для самых маленькіх. Фае тэатра. 14 верасня ў 11.00.
- Казка-гульня ў 1 дзеі **“Прыгоды Калабка” (3+)**.
- Казка прыгода па расказах Алана Мілна **“Віні-Пух” (2+)**. Тэатр лялек “Ухтышка”. Фае тэатра. 21 верасня ў 17.00.

УНП 300001869

**Ідзе падпіска
на IV квартал
2024 года**

Газета “Культура”

Індывідуальны 63875 1 мес. – 15,43 руб., 3 мес. – 46,29 руб.	Ведамасны 638752 1 мес. – 25,04 руб., 3 мес. – 75,12 руб.	Ільготны (для юрыдычных асоб, якія афармляюць падпіску для сваіх супрацоўнікаў і пенсіянераў) 63879 1 мес. – 17,38 руб., 3 мес. – 52,14 руб.
--	---	--

**Нацыянальны мастацкі музей
Рэспублікі Беларусь**

аказвае фізічным і юрыдычным асобам паслугі па рэстаўрацыі і кансервацыі ікон, твораў выяўленчага і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва.

Тэлефоны: **8 017 3970163,
8 025 6677819.**

УНП 100377771

**НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ
ВЯЛІКИ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**

г. Мінск, пл. Парыжскай Камуны, 1,
тэл.: 8 017 2431041 (каса),
8 017 3615493

- Экскурсія **“Унікальны свет закулісы Вялікага тэатра Беларусі” (6+)**. 13 верасня ў 15.30, 14 верасня ў 11.00, 14.00, 18 верасня ў 15.30, 20 верасня ў 15.30, 21 верасня ў 11.00, 14.00.
- **Вечар старадаўняга раманса (12+)**. 13 верасня ў 19.00.
- Опера ў 2 дзеях **“Іаланта” (6+)**. 14 верасня ў 18.00.
- Аперэта ў 3 дзеях (выконваецца з адным антрактам) **“Лятучая мыш” (12+)**. 15 верасня ў 18.00.
- Канцэрт **“Сагрэтая спевам душа...” (12+)**. Камерная зала імя Л. П. Александройскай. 15 верасня ў 18.30.
- Опера ў 2 дзеях **“Дзікае паляванне караля Стаха” (12+)**. 17 верасня ў 19.00.
- Канцэрт **“Viva L'Italia, Viva L'Amore2 (12+)**. Камерная зала імя Л. П. Александройскай. 18 верасня ў 19.30.
- Творчы праект на музыку беларускіх кампазітараў **“Патэтычны дзённік памяці” (12+)**. Прэм’ера. 22 верасня ў 18.00.

УНП 191081322

Вялікі тэатр Беларусі

аб’яўляе конкурс на замяшчэнне вакантных пасадаў у сімфанічны аркестр тэатра па творчых спецыяльнасцях:

- у групу кларнетаў;
- у групу валторан;
- у групу альту;
- у групу другіх скрыпак;
- у групу ударных інструментаў.

Дадатковая інфармацыя — на сайце bolshoibelarus.by
220029 г. Мінск, пл. Парыжскай Камуны, 1.

УНП 191081322

КУЛЬТУРА

Сайт:
kultura-info.by
E-mail:
kim@kultura-info.by

ШТОТЫДНЁВАЯ
ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ
ГАЗЕТА, ДЛЯ ДАСУГУ
(КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА).
Выдаецца на беларускай
мове.

Заснавальнік —
Міністэрства культуры
Рэспублікі Беларусь.
Рэгістрацыйнае пасведчанне
№ 637, выдадзена
Міністэрствам інфармацыі
Рэспублікі Беларусь.

Выдавец — рэдакцыйна-
выдавецкая ўстанова
“КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА”.

Дырэктар —
КУЗНЯЦОВА
Наталля Васільеўна.

Рэдакцыя газеты “Культура”:
Галоўны рэдактар —
КУЗНЯЦОВА
Наталля Васільеўна.
Намеснік галоўнага
рэдактара —
ШЧУРОК Жанна Генадзьеўна.

Адказны сакратар —
Галіна МАЛІНОУСКАЯ.

Рэдактары аддзелаў —
Віктар ГАУРЫШ,
Данііл ШЭЙКА.

Адрас рэдакцыі: 220013,
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 77,
чацвёрты паверх.

Тэлефон: 8 017 2860797.
Тэлефон-факс: 8 017 3345741.
Бухгалтэрыя: 8 017 3345735.
Рэкламны адрас: 8 017 2860797.

Падпісныя індэксы:
63875, 638752, 63879.

Ільготныя на паўгоддзе:
63872, 638722 (зніжка 15 %).

Камплект (газета “Культура”
і часопіс “Мастацтва”):
63874, 638742 (зніжка 10 %).

Аўтары допісаў паведамляюць
прозвішча, поўнаасноўнае імя
і імя па бацьку, пашпартныя
звесткі (нумар, дату выдачы,
кім і калі выдадзены
пашпарт, асабісты нумар),
асноўнае месца працы,
зваротны адрас.
Аўтарскія рукапісы
не рэцензуюцца
і не вяртаюцца.
Меркаванне аўтара можа
не адпавядаць пункту
гледжання рэдакцыі.
Аўтары нясуць адказнасць
за дакладнасць матэрыялаў.

Набыць газету ў Мінску
можна ў крамах
“Белдрук”
на пр-це Незалежнасці, 48,
і Пераможцаў, 5,
на вул. Лабанка, 2,
Валадарскага, 16,
Няміга, 30, Леніна, 18,
Максіма Багдановіча
(ля прыпынку “ст. м.
Няміга”), у падземных
пераходах на плошчы
Перамогі і станцыі метро
“Пятроўшчына”.

Падпісана ў друку 12.09.2024
у 16.00. Замова № 2047.
Наклад 3408.

Рэспубліканскае ўнітарнае
прадпрыемства “Выдавецтва
“Беларускі Дом друку””.
220013, г. Мінск,
праспект Незалежнасці, 79/1.
ЛП № 38200000007667
ад 30.04.2004.

© “Культура”, 2024.

Рознічны кошт —
па дамоўленасці.
* — матэрыял на правах
рэкламы.